

*Załącznik do uchwały Nr XXVI/173/2012
Rady Miejskiej w Krajence
z dnia 17 grudnia 2012 roku*

**GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY I MIASTA KRAJENKA
na lata 2013 – 2016**

Grudzień 2012 r.

Spis treści:

1. Wstęp	4
1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy i miasta Krajenka	4
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym	4
1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	5
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego	6
2.1. Krajowa polityka w dziedzinie opieki nad dziedzictwem kulturowym	6
2.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (2020)	6
2.1.2. Narodowy program kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004 – 2013.....	7
2.1.3. Tezy do opracowania krajowego programu opieki nad zabytkami	8
2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa:	8
2.2.1. Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 r.	8
2.2.2. Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	9
2.2.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym	10
2.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu.	10
2.3.1. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Złotowskiego na lata 2007 –2013	10
2.3.2. Plan rozwoju lokalnego powiatu złotowskiego na lata 2007 – 2013	11
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Krajenka	12
3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Krajenka (wpisane do rejestru zabytków – wykaz).	14
3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków	15
3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych)	25
3.4. Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki kulturowe, parki krajobrazowe – wykaz).....	25
3.5. Zabytki archeologiczne	26
3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy	26
3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej	26
3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótka analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)	27
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego	28
4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków	28
4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków	28
4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych	29
4.1.3. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych	30
4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie	31
4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	32

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Krajenka.	35
4.4 Uwarunkowania wynikające z "Planu rozwoju miejscowości Krajenka"	37
4.5. Uwarunkowania wynikające z „Planu rozwoju lokalnego gminy i miasta Krajenka na lata 2004 - 2013”	38
4.6. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Krajenki na lata 2008-2017	38
4.7. Uwarunkowania wynikające z planów odnowy miejscowości	39
4.8. Uwarunkowania wynikające z „Programu ochrony środowiska dla gminy i miasta Krajenka”	39
4.9. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej	39
4.10. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych.....	42
5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami)	42
6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	42
6.1. Gminna ewidencja zabytków	42
6.1.1. Gminna ewidencja zabytków nieruchomych	42
6.1.2. Gminna ewidencja zabytków archeologicznych	43
6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury	43
6.1.4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych	43
6.1.5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	44
6.1.6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	44
6.1.7. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków)	44
6.2. Sporządzenie wykazu zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy	45
6.3. Wyznaczenie stref ochrony stanowisk archeologicznych wraz z zapisem zapewniającym prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego	45
6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5	46
6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy	46
6.4.2. Obiekty niebędące własnością gminy Krajenka	46
7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	46
8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami	47
9. Wewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	47
10. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	47

1. Wstęp

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy i miasta Krajenka.

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Krajenka na lata 2013 – 2016” jest ukierunkowanie działań Samorządu Gminnego służącym podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego poprzez samorząd gminy. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
oraz
- 8) zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami miasta i gminy Krajenka, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego i figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- 9) wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- 10) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami)

art. 7 ust. 1 pkt 9

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy(...)

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)

art. 4

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowania przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”

art. 5

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

art. 18 i art. 19

zakładają obowiązek uwzględniania m.in. w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, w decyzjach o warunkach zabudowy, w decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami.

art. 20

studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

art. 22 ust. 4

„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.”

art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust 2

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

art. 33 ust. 1 i ust 2.

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

art. 71 ust. 1 i ust 2.

zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu.

art. 81

Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

art. 87

Artykuł ten stanowi, że:

- burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
- gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami burmistrz sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

2.1. Krajowa polityka w dziedzinie opieki nad dziedzictwem kulturowym.

2.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 – 2013 (2020).

W ramach opracowywania strategicznych dokumentów programowych rozwoju społeczno – gospodarczego państwa przyjęty został przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. dokument pod nazwą: „Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013”, który uzupełniono w 2005 r. i upubliczniono pod nazwą: „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.” Cytowana Strategia jest rządowym dokumentem tworzącym ramy polityki kulturalnej, funkcjonującej w nowych warunkach gospodarki rynkowej, a także w kontekście wspólnoty Polski z Unią Europejską.

Misją strategii jest zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów. Określając podstawowe pojęcia, podkreślono fundamentalną rolę kultury w życiu społecznym: „Kultura warunkuje rozwój społeczny i gospodarczy, kształtuje postawy obywateli i formy instytucjonalne państw. Nie jest więc tylko elementem systemu, ani tym bardziej dziedziną życia społecznego, ale podstawą do wszelkich zmian instytucjonalno – ekonomicznych społeczeństw. Być może właśnie dlatego art. 6.1. Konstytucji stanowi: Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju” (s. 6).

W rozdziale: Założenia do Narodowej Strategii Rozwoju Kultury stwierdzono, że „...samorządy terytorialne powinny zyskać większą motywację w kształtowaniu instytucjonalnego zaplecza dla rozwoju kultury, w tym do wypełniania założonych w lokalnych strategiach rozwoju celów w sferze kultury, a rola państwa powinna sprowadzać się do badań naukowych i

monitorowania tej sfery oraz do skutecznego zapobiegania sytuacjom kryzysowym. Jednocześnie Minister Kultury powinien posiadać odpowiednie środki na sprawowanie mecenatu nad działalnością instytucji kultury oraz instrumenty o charakterze motywującym, za pomocą których możliwa będzie realizacja polityki kulturalnej państwa w regionach...” (s. 114).

W ramach prac nad Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 sformułowano cel strategiczny: *zrównoważenie rozwoju kultury w regionach*, a w jego ramach cele cząstkowe:

- 1) wzrost efektywności zarządzania sferą kultury;
- 2) wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury;
- 3) zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury;
- 4) wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury;
- 5) poprawa warunków działalności artystycznej;
- 6) efektywna promocja twórczości;
- 7) zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
- 8) zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury, (s. 116).

2.1.2. Narodowy program kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Dokument ten wytycza strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- 1) przygotowanie skutecznego systemu prawno – finansowego wspierania ochrony
  - a. i opieki nad zabytkami;
- 2) podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- 3) poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- 4) ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie;
- 5) intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W programie przyjęto następujące priorytety:

Priorytet 1.

Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Realizowane działania mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym. Wymieniono m.in.:

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

Program: Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej.

Minister Kultury zaangażował się w proces tworzenia i realizacji projektów z funduszy strukturalnych poprzez stworzony przez siebie program Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej, zainicjowany i realizowany przez Narodowe Centrum Kultury. Program został uruchomiony już na początku 2003 r., jednakże istotny dla realizacji działania 1.2. moduł wspierania projektów strukturalnych pojawił się dopiero

we wrześniu 2003 r. Głównym celem programu jest przygotowanie potencjalnych wnioskodawców do opracowania kompleksowych projektów do współfinansowania ze środków funduszy strukturalnych.

Program: Promesa Ministra Kultury.

Beneficjenci mogą ubiegać się o dofinansowanie wkładu własnego do projektów realizowanych w ramach funduszy strukturalnych i innych funduszy europejskich

w ramach programu Promesa Ministra Kultury. W ramach programu dofinansowane będą inwestycje służące m. in. ochronie polskiego dziedzictwa narodowego.

Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2.

Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

Działanie będzie realizowane dzięki podnoszeniu wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego. Ponadto będą podejmowane działania mające na celu podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków poprzez m. in. ochronę, dokumentację, popularyzację dziedzictwa kultury ludowej oraz aktywizację społeczności wiejskich, np. poprzez „Program – ginące zawody”.

2.1.3. Tezy do opracowania krajowego programu opieki nad zabytkami.

Opracowanie krajowego programu ochrony jest ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Tezy do omawianego dokumentu zostały sporządzone na zlecenie Generalnego Konserwatora Zabytków z dnia 26 stycznia 2004 roku. W cytowanym dokumencie najważniejsze pod względem merytorycznym są następujące zasady postępowania konserwatorskiego:

- 1) zasada „primum non nocere” (po pierwsze nie szkodzić);
- 2) zasada maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- 3) zasada minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekonicznych);
- 4) zasada zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- 5) zasada czytelności i odróżnialności ingerencji;
- 6) zasada odwracalności metod i materiałów;
- 7) zasada wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Zasady powyższe dotyczą i winny obowiązywać nie tylko konserwatorów zajmujących się technologiczną stroną restauracji dzieł sztuki, konserwatorów – architektów lub urbanistów, ale również pracowników urzędów konserwatorskich czy też pracowników samorządów, zwłaszcza w zakresie opiniowania i przyznawania środków na realizację programów i projektów związanych z ochroną zabytków.

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa:

2.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 r.

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 19 grudnia 2005 r.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w w/w dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę krajobrazu kulturowego.

Celem głównym „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest:

Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców.

ma być on realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych. Największe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny:

Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku,

który osiągnięty będzie przez realizację celów operacyjnych, w tym celu operacyjnego:

Ø *Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego.*

„Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski pełni kilka funkcji. Jest ono czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Szczególnie ważnym elementem tego dziedzictwa jest wielkopolska kultura przedsiębiorczości”.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- 1) inwestycje w instytucje kultury
- 2) ochronę dorobku kulturowego
- 3) wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu
- 4) promocje aktywności kulturalnej mieszkańców.”

Ø *Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu*

„Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno – rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach.

2.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XLII/628/2001 w dniu 26 listopada 2001 r.

Nie ma rangi prawa miejscowego, jest jednak wiążący, ponieważ:

- 1) jego ustalenia muszą być uwzględnione w uchwalanych przez organy samorządu terytorialnego studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, z którymi z kolei musi być spójny każdy opracowany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego ,
- 2) w planie zapisane zostają wszystkie zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ze wskazaniem obszarów, na których przewiduje się realizację tych zadań.

Podstawowym celem planu jest harmonijny i zrównoważony rozwój obszaru całego województwa. Pojęcie „zrównoważony rozwój” łączy w sobie: ład społeczny, ład ekonomiczny, ład ekologiczny oraz najbardziej podkreślony ład przestrzenny wyrażający się dążeniem do harmonijności, uporządkowania i proporcjonalności wszystkich elementów środowiska człowieka.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej. Plan podkreśla, że elementy naturalne i kulturowe

w krajobrazie mogą pozytywnie stymulować inne dziedziny życia jednakże pod warunkiem m.in. właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez dostosowanie funkcji obiektów dla turystyki, przez dbałość o stan techniczny i estetykę zabytków i otoczenia.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego przyjęto, że:

- 1) ścisłej ochronie konserwatorskiej powinny podlegać tereny, na których zachowały się zespoły przestrzenne wpisane do rejestru zabytków. Celem takich działań jest zachowanie ich historycznego charakteru oraz zapewnienie ochrony i rewaloryzacji;
- 2) należy chronić historyczne układy ruralistyczne oraz zespoły sakralne, pałacowo – parkowe, folwarki, zabytkowe budynki mieszkalne, gospodarcze, szkoły, wiatraki, młyny, gorzelnie i inne elementy specyficzne dla architektury wiejskiej np.: krzyże, kapliczki;
- 3) należy przestrzegać wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych;
- 4) należy „odkryć” lokalną architekturę wiejską i zapewnić możliwość wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach;
- 5) chronić krajobraz, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych wykluczyć realizację obiektów, które charakterem kolidują z otoczeniem;
- 6) szanować kształtowaną tradycyjnie różnorodność form osadnictwa wiejskiego;
- 7) wydobyć w układzie przestrzennym elementy kompozycji urbanistycznej: dominant przestrzennych, osi widokowych, ekspozycji, dolin, skarp, charakterystycznych form terenowych, grup zieleni, alei.

2.2.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

Na terenie gminy wskazano następujące obszary podlegające ochronie prawnej na podstawie przepisów o ochronie przyrody z uwagi na ich walory przyrodnicze:

Użytki ekologiczne - na podstawie rozporządzenia nr 8/96 Wojewody Piłskiego z dnia 9 grudnia 1996 roku oraz uchwały nr 14/99 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 26 lutego 1999 roku.

Obszar chronionego krajobrazu - Pojezierze Waleckie i Dolina Gwdy- - na podstawie Uchwały Nr IX/56/89 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Pile z dnia 31 maja 1989 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Piłskiego Nr 11/89, poz. 95).

Krajowa sieć ekologiczna ECONET-POLSKA –opracowana w latach 1995-1996 przez zespół Autorów jako projekt badawczy National Nature Plan (NNP) w ramach programu Europejskiego Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody

Europejska sieć ekologiczna Natura 2000 – „Puszcza nad Gwdą”- uchwała Nr III/16/06 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 22 grudnia 2006 roku

2.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu.

2.3.1. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Złotowskiego na lata 2007 -2013

Jest to dokument przyjęty Uchwałą Nr X/43/2007 Rady Powiatu Złotowskiego z dnia 27 czerwca 2007 roku. „Strategia” formułuje potencjał i możliwości powiatu oraz przedstawia wizję, kierunki działania i warianty jego rozwoju. Stanowi instrument planowania, organizowania i realizowania przedsięwzięć oraz jest podstawą do tworzenia programów finansowania z udziałem

środków zewnętrznych. „Strategia” nie uwzględniła włączenia zabytków w rozwój Powiatu w planowanym okresie. Jedynie w obszarze Społeczność jako jeden z kierunków działania zapisano: „*zinwentaryzowanie zasobów kulturowych oraz zabezpieczenie obiektów o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa narodowego*” Dokument ten nie formułuje wniosków dotyczących wykorzystania zabytków jako jednego z ważnych elementów podnoszących atrakcyjność powiatu oraz sprzyjających rozwojowi turystyki na jego terenie.

2.3.2. Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Złotowskiego na lata 2007 – 2013

Jest to dokument przyjęty Uchwałą Nr/XLIV/219/2006 Rady Powiatu Złotowskiego z dnia 27 września 2006 r.

W punkcie **2.3. Turystyka** wymieniono najważniejsze obiekty zabytkowe w powiecie. Ponadto w punkcie **2.4.3 Stan dziedzictwa kulturowego** poprzez zapis „*Na terenie Powiatu Złotowskiego nie występują niestety walory antropogeniczne o dużym znaczeniu ponadregionalnym. Dominują tu przede wszystkim zabytki sakralne, niszczące młyny, dworki i pałace, drewniane zabudowania i gospodarstwa. Brakuje obiektów unikalnych, niespotykanych, które byłyby identyfikowane z regionem.*” Niedoceniono ważnych obiektów zabytkowych z terenu powiatu.

W punkcie **3.1.3 Działania i przedsięwzięcia prowadzące do poprawy warunków i jakości Życia** w pozycji **Kultura** wprowadzono zapis „*Historia spowodowałaubożenie środowiska kulturowego. Dlatego zachodzi konieczność rozpoznania tego co pozostało w spuściznie (materialnej i duchowej) po przodkach oraz wzbogacenie tych zasobów o nowe wartości. Dlatego też powiat zajmie się ochroną przestrzeni kulturowej i kształtowaniem społecznej świadomości w zakresie jej użytkowania oraz umiejętnego korzystania z szeroko rozumianych dóbr kultury. W okresie objętym Planem przewiduje się:*

- *dokończenie inwentaryzacji zasobów kulturowych oraz zabezpieczenie obiektów o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa narodowego;*
- *wyznaczenie lub korygowanie szlaków turystyczno-krajobrazowych tak, aby uwzględniały zasoby kultury;*
- *promowanie miejscowości gdzie zlokalizowane są obiekty dziedzictwa kulturowego (Złotów, Zakrzewo, Stara Wiśniewka, Buczek, Krajenka itd.);*
- *utrzymywanie i rozwijanie istniejących instytucji kultury;*
- *wspieranie merytoryczne i finansowe organizacji pozarządowych, statutowo zajmujących się kulturą;*
- *popularyzowanie, poprzez organizowane odczyty i imprezy, spuścizny kulturowej Złotowszczyzny celem zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców i integracji powiatu;*
- *dopracowanie zasad współdziałania powiatu z gminami przy organizowaniu wspólnych imprez kulturalnych, promocyjnych itd.;*
- *objęcie przez władze powiatu patronatu ochronnego nad ginącymi zawodami, dziedzictwem kulinarnym, obyczajowością, obrzędowością;*
- *konferencje popularno- naukowe dotyczące Polaków spod Znaku Rodła.*

Zaś w pozycji **Warunki do uprawiania sportu, wypoczynku i rekreacji** zwrócono uwagę na konieczność wytyczanie ścieżek i szlaków turystycznych z uwzględnieniem obiektów kultury i pomników przyrody i wyznaczanie miejsc widokowych. Dodatkowo przewidziano oznakowanie dróg dojazdowych do miejsc szczególnie atrakcyjnych przyrodniczo i kulturowo.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Krajenka

Gmina i Miasto Krajenka jest położona na terenie Krajny Złotowskiej w południowo - zachodniej części powiatu złotowskiego. Niemal połowę powierzchni gminy zajmują grunty orne przesądając o rolniczym charakterze tego regionu. Niemal taką samą powierzchnię zajmują lasy. Przez gminę i miasto przepływa rzeka Głomia i występuję tu także jeziora. Krajenka siedziba Urzędu Miasta i Gminy znajduje się w jej północnej części.

Najstarsze, znane dane historyczne związane z Krajenką odnoszą się do 1286 roku. Istniejąca wówczas wieś stanowiła własność rodu Danaborskich herbu Toporzyk. Wieś ta usytuowana była najpewniej po obu stronach rzeki Głomii, przy trakcie drożnym wiodącym z Wielkopolski przez Margonin, Białośliwie i Wysoką do Złotowa, aktualnie wyznaczanym ulicami Bydgoską, Sienkiewicza i Złotowską. Droga ta tworzyła także połączenie z Danaborzem, główną siedzibą właścicieli wsi. W początku XV wieku, na prawym brzegu Głomii i w bezpośrednim sąsiedztwie jednego z cieków wodnych, stanowiących prawobrzeżny dopływ wspomnianej rzeki, wybudowany został zamek, prawdopodobnie przez Andrzeja Danaborskiego, ówczesnego starostę nakielskiego i wojewodę kaliskiego, bądź też przez Macieja Danaborskiego, starostę nakielskiego. Zamek ten uzyskał plan na rzucie rombu o bokach 50x27x56x27 m. Trzy skrzydła – zachodnie, północne i wschodnie – otaczały dziedziniec, który od południa zamykał mur kurtynowy. W skrzydle północnym znajdowała się brama wjazdowa. Posadowione na kamienno-ceglanych fundamentach mury budowli zamkowych posiadały w warstwie licowej cegłę w wątku polskim, zaś w rdzeniu wypełnienie kamienno-ceglane.

Prawa miejskie Krajenka otrzymała w 1420 r. z rąk Władysława Jagiełły. Miasto ulokowane zostało na wschód od zamku, pomiędzy Głomią a dwoma jej prawobrzeżnymi strumykami, przy wykorzystaniu zapewne pierwotnego zagospodarowania związanego z osadą przedlokacyjną. Centrum układu urbanistycznego stanowił czworoboczny rynek.

Z jego narożnika południowo zachodniego i z pierzei północnej wychodził dawny trakt z Danaborza, Białośliwia i Wysokiej do Złotowa (ob. ulice Sienkiewicza i Złotowska). Z obu zachodnich narożników rynku odchodziły ulice w kierunku zamku (ob. ul. Mickiewicza i Szkolna), wydzielając kwartał o charakterystycznym obrysie stanowiącym wycinek koła. Wychodząca z narożnika południowo wschodniego ulica (ob. Toruńska) posiadała znaczenie lokalne.

Początkowy rozwój miasta aż do 1466 roku, tj. do pokoju toruńskiego, nie był zbyt pomyślny z uwagi na toczącą się wojnę trzynastoletnią. W ostatnich czterech dekadach XV oraz w XVI stuleciu pozycja miasta ustabilizowała się, dając mu pod względem ludności około 1580 roku trzecie miejsce wśród miast Krajny, po Łobżeniczy i Złotowie. Po 1580 roku nastąpił spadek liczby mieszkańców. W 1654 roku Andrzej Grudziński, ówczesny właściciel Krajenki, wydał dla miasta nowy przywilej odnawiający i porządkujący obowiązujące do tej pory w Krajence prawa miejskie. W 1688 roku oraz w 1. tercji XVII wieku (1714 i 1729) Krajenkę dotknęły pożary, pogłębiające trudną sytuację tego ośrodka osadniczego. Kolejną próbę porządkowania gospodarki miejskiej, wraz z wydaniem nowego przywileju w 1751 roku, podjął Aleksander Józef Sułkowski, będący w tym czasie właścicielem miasta. Kolejny wielki pożar w 1787 roku, który nawiedził miasto doprowadził do spalenia Krajenki niemal w całości.

Na przestrzeni omawianego czasu miasto stanowiło własność najpierw Danaborskich – do 1540 roku, a następnie do 1615 roku Kościeleckich, po czym jeszcze w 1. połowie tegoż stulecia Grudzińskich (1615–1648), a dalej Działyńskich (1678–1743), Sułkowskich (1743–ok. 1790), w końcu XIX w. (ok. 1790 r.) rodziny Flatow i w 1820 roku pruskiej rodziny królewskiej. W 1772 roku Krajenka, w wyniku pierwszego rozbioru Polski, weszła w granice państwa pruskiego i włączona została do Prowincji Prusy Zachodnie, w powiecie złotowskim. Stan taki utrzymał się aż do 1945 roku, kiedy miasto przyłączone zostało ponownie do państwa polskiego.

W czasie lokacji miasta wybudowany został w Krajence najstarszy kościół parafialny, drewniany, wzmiankowany dopiero w 1511 roku. Patronem świątyni był św. Mikołaj. W latach

1534–1541 wspomniano o istniejącym w mieście młynie, a w latach 1565–1580 także o foluszu i karczmie. W 1569 roku Kościeleccy wybudowali dla protestantów zbór. Podstawą egzystencji mieszkańców, obok rolnictwa, odgrywającego tu dużą rolę, było rzemiosło. W czasie pożaru miasta w 1688 roku spłonął kościół parafialny katolików i zbór. Nową świątynią dla katolików, także drewnianą, wybudowano dopiero w 1703 roku. W międzyczasie na cele liturgiczne użytkowana była kaplica św. Katarzyny, zlokalizowana po południowej stronie Głómii, u zbiegu obecnych ulic Ks. Domańskiego i Bydgoskiej. Przy kaplicy, w ramach utworzonej prepozytury, funkcjonował szpital. Wraz ze szpitalem, ze względu na bardzo zły stan zachowania, w 1829 roku kaplica została rozebrana. Także poza miastem, w sąsiedztwie zamku, znajdowała się kaplica św. Anny. Trudny do ustalenia jest jej czas powstania. Wiemy, że po spaleniu fary i wraz z nią plebanii w 1688 roku, tutaj właśnie proboszcz wystawił tymczasową plebanię. W 1774 roku Anna Sułkowska, z uwagi na bardzo zły stan zachowania kościoła parafialnego, przebudowała skrzydło zachodnie zamku na nową farę. Jego ściany zewnętrzne i dolna część wieży to mury dawnego zamku. Górna część wieży powstała w wieku XVI i XVII a hełm w roku 1774. Pod całym kościołem głębokie, duże krypty stanowiące poprzednio podpiwniczenie skrzydła zamkowego. Zamek, najpewniej zniszczony w okresie wojen szwedzkich, nie był już po połowie XVII stulecia użytkowany przez właścicieli. Z inicjatywy tejże Sułkowskiej odrębną świątynią otrzymali także ewangelicy. Wystawiona ona została w 1779 roku na placu na przedmieściu Winiary.

Okres XIX stulecia to czas rozwoju przestrzennego miasta, szczególnie od momentu doprowadzenia do miasta w połowie stulecia tzw. „wschodniej” linii kolejowej. W latach 1846–1847 pośrodku rynku wybudowany został murowany zbór ewangelicki, w formach stylowych *Rundbogenstil*. Obecnie funkcjonujący jako pomocniczy kościół rzymsko - katolicki p.w. św. Józefa Robotnika wpisany do rejestru zabytków. Wcześniej, gdyż już w 1842 roku gmina żydowska wystawiła na południowy wschód od rynku, przy obecnej ulicy Toruńskiej, synagogę. Gminy wyznaniowe posiadały też własne cmentarze: ewangelicka – przy ulicy Złotowskiej, rzymskokatolicka – u zbiegu ulic Ks. Domańskiego i Bydgoskiej oraz żydowska – przy ulicy Ogrodowej. Cmentarz żydowski zdaje się mieć metrykę sięgającą jeszcze XVI wieku, cmentarz ewangelicki powstał w 1. połowie XIX wieku, zaś rzymskokatolicki w 2. połowie tegoż stulecia. Wcześniej na potrzeby katolików funkcjonował cmentarz przy kościele parafialnym pw. św. Anny. W 1825 roku z inicjatywy Sułkowskich na zachód od dawnego zamku powstało założenie pałacowo-parkowe. Pałac uzyskał formę późnoklasykystyczną. Obecnie mieści się w nim Gimnazjum Publiczne. Pałac ten leży na terenie parku powstałego w XVIII wieku i przekształconego w okresie późniejszym. Jego obecne granice pochodzą z końca XIX wieku. Przy założeniu tym funkcjonował folwark. Na terenie folwarku znajdowała się gorzelnia. Nieliczne zachowane do dzisiaj zabudowania folwarczne datowane są na koniec XIX i na 1. ćwierć XX wieku. W 2. połowie XIX oraz na przełomie XIX i XX wieku powstały zabudowania zespołu młyńskiego przy ulic Młyńskiej. Zespół zabudowy dworca kolejowego datować należy na początek XX wieku. Kolejne obiekty tworzące infrastrukturę dworca wzniesiono w 20–30. latach XX stulecia. W tym też czasie powstawać zaczęły w Krajenie zakłady przemysłowe, z których zachowały się tartak przy ulicy Bydgoskiej i fabryka cegły silikatowej przy ulicy Ks. Grochowskiego. W 1 ćwierci XX wieku wybudowano także przy ulicy Władysława Jagiełły zachowaną do dzisiaj szkołę miejską.

W toku działań związanych z wyzwaniem Krajenki w 1945 roku miasto to nie uległo zniszczeniu, ale spaliły je wojska radzieckie już po zdobyciu. Mimo znaczących strat w zabudowie miasto zachowało do chwili obecnej większość swojej historycznej struktury urbanistycznej oraz część budynków zabytkowych.

W zdecydowanym stopniu przetrwała historyczna zabudowa Krajenki posiada charakter mieszkalny. Do połowy XIX wieku dominowały domy w konstrukcji ryglowej. Od 2. połowy XIX wieku, obok domów ryglowych i murowanych, wznoszono także budynki mieszkalne o charakterze czynszowym. Najstarsze zabudowania pochodzą z 2. połowy XIX stulecia.

Obszar Krajenki kształtujący się przez ponad 700 lat ukazuje nieprzerwaną ciągłość procesów urbanizacyjnych tego ośrodka. Każdy etap jego rozwoju, tj. osadnictwa przedlokacyjnego, lokacji miasta, rozwoju obszarowego ośrodka w okresie nowożytnym i w okresie współczesnym do połowy XX wieku, jest dobrze czytelny. W mieście zachowało się wiele przykładów historycznego zagospodarowania tego terenu, w tym także obiektów budowlanych od XV po 20–30. lata XX wieku.

Dobry stan zachowania poszczególnych elementów struktury urbanistycznej: rynku, ulic, podziałów parcelacyjnych, architektury sakralnej, mieszkalnej, użyteczności publicznej i gospodarczo-przemysłowej oraz czytelność ich genezy postrzeganej w kontekście lokalnym i regionalnym, stawia ten ośrodek miejski w grupie cennych zespołów urbanistycznych tworzących dziedzictwo kulturowe Wielkopolski i jest wpisany do rejestru zabytków.

Na terenie gminy Krajenka znajduje się jeszcze jeden zespół pałacowo - parkowy wpisany do rejestru zabytków w Maryńcu. Dwór pochodzi z przełomu XIX i XX wieku, park z połowy wieku XIX. Cały zespół znajduje się w rękach prywatnych. W rejestrze tym figuruje także zespół kościoła p.w. św. Trójcy w Głubczynie, w skład którego wchodzi: kościół, dzwonnica, kostnica oraz cmentarz przykościelny. Kościół wzniesiony w latach 1869 – 1871 w formach zaczerpniętych z architektury romańskiej i gotyckiej. Cały zespół stanowi tradycyjną formę elementu sakralnego wsi i należy do jednego z nielicznych tego typu przykładów w północno – zachodniej Wielkopolsce.

Na terenie gminy Krajenka znajduje się 6 historycznych układów ruralistycznych. Dolnik to wieś, która rozbudowała się na początku XIX wieku jako ulicówka. Ten sam typ układu reprezentuje Podróżna założona w XVI wieku. Układy owalnicowe występują w XVI -wiecznych wsiach: Śmiardowo Krajeńskie oraz Żeleznica. Typową szeroko rozbudowaną okolicą wokół dużego jeziora jest wieś Głubczyn pochodząca z XIV wieku. Skórka natomiast to przykład układu wielodrogowego.

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Krajenka – wpisane do rejestru zabytków (wykaz).

GLUBCZYN

- zespół kościoła parafialnego p.w. św. Trójcy, nr rej. 160/ Wlkp/A z dnia 31.03.2004 r.
  - kościół – 1869 – 1871 r.
  - dzwonnica – XIX/XX w.
  - kostnica – 2 poł. XIX w.
  - cmentarz przykościelny – XIX w.

KRAJENKA

- układ urbanistyczny – nr rej. 680/Wlkp/A z dnia 19.06.2008 r.
- kościół ewangelicki, obecnie rzymsko – katolicki pomocniczy p.w. św. Józefa Robotnika, 1846 – 1847 r., nr rej. A – 738 (obecnie 650/Wlkp/A) z dnia 28.12.1992 r.
- kościół rzymsko – katolicki parafialny p.w. św. Anny, k. XVIII w., nr rejestru A – 19/182 z dnia 02.04.1959 r.
- zespół pałacowo – parkowy, ul. Szkolna 17, pocz. XX w., nr rej. A – 20/502 z dnia 25.11.1965 r.

MARYNIEC

- zespół pałacowo – parkowy, XIX/XX wiek, nr rej. A- 447 z dnia 26.09.1983 r.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. (Obiekty podkreślone wpisane do rejestru zabytków wyszczególnione w punkcie 3.1.)

AUGUSTOWO

1. STACJA TRANSFORMATOROWA, mur., 1931.
2. DOM Nr 9, mur., pocz.XX.
3. DOM Nr 14, mur., 4 ćw.XIX.
4. DOM Nr 17, mur./szach., drewno, 2 poł.XIX.
5. DOM Nr 23, mur., 1.20-te XX.
6. DOM Nr 26, mur., 1.20-te XX.
7. DOM Nr 38, mur., 1.30-te XX.
8. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
  - a) dwór, ob. w zagrodzie Nr 16, szach., 4 ćw.XVIII,
  - b) budynek inwentarski, ob. w zagrodzie Nr 15, mur., 4 ćw.XVIII,
  - c) dom mieszkalny, ob. w zagrodzie Nr 15, mur., 4 ćw.XVIII,
  - d) owczarnia, ob. w zagrodzie Nr 14, mur., 4 ćw.XVIII,
  - e) spichlerz, ob. w zagrodzie Nr 17, mur., 4 ćw.XVIII.
9. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, ok. poł.XIX.

BARANKOWO

10. STACJA TRANSFORMATOROWA, mur., 1940.
11. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 17, mur./szach., pocz.XX.

CZAJCZE

12. ZESPÓŁ FOLWARCZNY ZIMNA KĘPA:
  - a) dom właściciela, mur., 1873, 4 ćw.XIX,
  - b) budynek wielofunkcyjny, mur., 4 ćw.XIX,
  - c) obora i spichlerz, ob. budynek gospodarczy, mur., 4 ćw.XIX,
  - d) dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 20, mur., 4 ćw.XIX,
  - e) dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 21, mur., 4 ćw.XIX,
  - f) chlewik, mur., 4 ćw.XIX.
13. ZAGRODA NR 13:
  - a) dom, mur., pocz.XX,
  - b) stodoła, mur., 1898.
14. ZAGRODA Nr 15:
  - a) dom, mur., pocz.XX,
  - b) budynek gospodarczy, mur., 1 ćw.XX,
  - c) budynek gospodarczy, mur., 1 ćw.XIX.
15. DOM Nr 1, mur., k.XIX.
16. DOM Nr 12, mur., 1893.

DOLNIK

17. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
  - a) rządówka, ob. dom Nr 18, mur./szach., 2 i 3 ćw.XIX,
  - b) obora, ob. warsztaty, mur., 2 i 3 ćw.XIX,
  - c) dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 20, mur., 2 i 3 ćw.XIX.
18. DOM Nr 3, mur./drewno, k.XIX.
19. DOM Nr 4, mur., XIX/XX.
20. DOM Nr 6, mur., 1 ćw.XX.
21. DOM Nr 7, mur., 1 ćw.XX.
22. DOM Nr 17, szach., 1845.
23. DOM Nr 19, mur., XIX/XX.
24. DOM Nr 25, mur., 1 ćw.XX.
25. DOM Nr 27, mur., 1 ćw.XX.
26. DOM Nr 57, mur./szach., 1 poł.XIX.
27. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 ćw.XIX.

GLUBCZYN

28. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. TRÓJCY, mur., 1869-1871.
29. KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, mur., 1910.
30. BUDYNEK DAWNEJ KOSTNICY CMENTARNEJ, szach., 4 ćw.XIX.
31. PLEBANIA, mur., 4 ćw.XIX.
32. DZWONNICA, mur./drewno, pocz.XX.
33. KAPLICZKA PRZY KOŚCIELE, mur., k.XIX.
34. KAPLICZKA, mur., k.XIX.
35. SZKOŁA, mur., 1.20-te XX.
36. SZKOŁA, Nr 12, mur., 1907.
37. PRZEDSZKOLE, Nr 24, mur., 1.30-te XX.
38. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł.XIX.
39. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 4 ćw.XIX.
40. DOM Nr 1, mur., 1.20-te XX.
41. DOM Nr 3, mur., 2 poł.XIX.
42. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 13, mur., 1924.
43. DOM Nr 14, mur., 1 ćw.XX.
44. DOM Nr 31, mur., 1939.
45. DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ Nr 33, mur., 1939.
46. DOM Nr 39, mur., 1.20-te XX.
47. DOM Nr 42, mur., 1.20-te XX.
48. DOM Nr 44a, mur., 1924.
49. DOM Nr 45, mur., 1. 30-te XX.
50. DOM Nr 47, tzw. „ponioatówka” mur., 1904.
51. DOM Nr 49, mur., 1.20-te XX.
52. DOM Nr 53, mur., 1 ćw.XX.
53. DOM Nr 54, mur., 1 ćw.XX.
54. DOM Nr 60, mur., 1.30-te XX.
55. DOM Nr 61, mur., 1.30-te XX.
56. DOM Nr 83, mur., 1 ćw.XX.

57. DOM Nr 88, mur., 1.20-te XX.
58. BUDYNEK STRAŻY GRANICZNEJ, ob. DOM Nr 89, drewno, 1.20-te XX.
59. DOM Nr 90, mur./drewno, 1.20-te XX.

KRAJENKA

60. UKŁAD URBANISTYCZNY
61. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. ANNY, mur., XV, 1774.
62. KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. JÓZEFA, mur., 1846.
63. KAPLICZKA NA CMENTARZU, ul. Domańskiego, mur., k.XIX.
64. KAPLICZKA NA CMENTARZU, ul. Szkolna, mur., 2 poł.XIX.
65. KAPLICZKA, ul. Sienkiewicza, mur., k.XIX.
66. ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNY:
  - a) pałac, mur., XVIII/XIX,
  - b) dom mieszkalny, mur., pocz.XIX,
  - c) stodoła, ob. wielofunkcyjny budynek mieszk.gosp., mur., pocz.XIX,
  - d) transformator, mur., pocz.XIX,
  - e) chlewiki, mur., pocz.XIX,
  - f) park, XVIII/XIX.
67. ZESPÓŁ DWORCA PKP:
  - a) dworzec, mur., pocz.XX,
  - b) magazyn, mur., 1.20-te XX,
  - c) budynek magazynowy, mur., pocz.XX.
68. WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚNIENI – KOLEJOWA, mur., 1910.
69. PLEBANIA, ul. Szkolna, mur., 1.30-te XX.
70. ZESPÓŁ MŁYNA, ul. Młyńska:
  - a) młyn, mur., pocz.XX,
  - b) dom mieszkalny z magazynem i biurem, szach., 2 poł.XIX,
  - c) budynek gospodarczy, ul. Szkolna, mur., pocz.XX.
71. MURY ZAMKOWE, ul. Szkolna, mur., XV.
72. STODOŁA DWORSKA, ob. stodoła i obora, ul. Szkolna, mur., k.XIX.
73. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ul. Złotowska, nieczynny, 1 poł.XIX.
74. CMENTARZ KATOLICKI, PRZYKOŚCIELNY, ul. Szkolna, nieczynny, k. XVIII.
75. CMENTARZ ŻYDOWSKI, ul. Ogrodowa, zamknięty, XVII.
76. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ul. Domańskiego, nieczynny, pocz.XX.

ul. Bydgoska

77. DOM Nr 6, mur., 1.20-te XX.

ul. Księdza Domańskiego

78. DOM Nr 2, mur., pocz.XX.
79. DOM Nr 4, mur., pocz.XX.
80. DOM Nr 5, mur., 1 ćw.XX.
81. DOM Nr 6, mur., 1.20-te XX.
82. DOM Nr 8, mur., 1.30-te XX.

ul. Dworcowa

83. DOM Nr 2, mur., pocz.XX.
84. DOM Nr 4, mur., pocz.XX.
85. DOM Nr 6, mur., pocz.XX.
86. DOM Nr 8, mur., l.20-te XX.
87. DOM Nr 12, tzw. „Okraglak”, mur., l.30-te XX.
88. DOM Nr 14, tzw. „Okraglak” , mur., l.30-te XX.

ul. M. Grochowskiego

89. DOM Nr 1/3, mur., l.30-te XX.

ul. Wł. Jagielly

90. DOM Nr 2, mur., 1 ćw.XX.
91. DOM Nr 3, mur., 1 ćw.XX.
92. DOM Nr 4, mur., l.20-te XX.
93. DOM Nr 6, mur., 1 ćw.XX.
94. DOM Nr 9, ob. Urząd Gminy i Miasta Krajenka, mur., 1 ćw.XX.
95. DOM Nr 10, mur., 1 ćw.XX.
96. DOM Nr 11, mur., pocz.XX.
97. DOM Nr 13, mur., 1 ćw.XX.
98. DOM Nr 14, mur., l.20-te XX.
99. SZKOŁA, ob. dom Nr 15, mur., 4 ćw.XIX.
100. KAMIENICA Nr 18, mur., ok.1900.
101. KAMIENICA Nr 20, mur., 1 ćw.XX.
102. DOM Nr 22, mur., 1 ćw.XX.
103. DOM Nr 23/21, mur., l.30-te XX.
104. DOM Nr 24, szach., k.XIX.
105. DOM Nr 25, szach,m k.XIX.
106. DOM Nr 26, mur., l.30-te XX.
107. DOM Nr 27, szach., k.XIX.
108. DOM Nr 28, mur., l.30-te XX.
109. DOM Nr 29, szach., k.XIX.
110. DOM Nr 30, mur., l.30-te XX.
111. DOM Nr 31, szach., k.XIX.
112. DOM Nr 32, mur., k.XIX.
113. DOM Nr 33, mur., ok.1930.
114. DOM Nr 35, szach., k.XIX.

ul. Końcowa

115. DOM Nr 2, mur., l.20-te XX.
116. DOM Nr 4, mur., 4 ćw.XIX.
117. DOM Nr 5, mur., 1 ćw.XX.
118. DOM Nr 7, mur., 1 ćw.XX.

ul. Kościuski

119. DOM Nr 1, mur./szach., 1912.
120. DOM Nr 4, mur., pocz.XX.

- 121. DOM Nr 10, mur., pocz.XX.
- 122. DOM Nr 12, mur., 1 ćw.XX.
- 123. DOM, bez n-ru, mur./szach., 1912.
- 124. SPICHLERZ, mur., pocz.XX.

ul. 1 Maja

- 125. DOM Nr 1, mur., pocz.XX.
- 126. DOM Nr 4, mur., l.30-te XX.
- 127. DOM Nr 11, mur., pocz.XX.
- 128. DOM Nr 13, mur., pocz.XX.

ul. Młyńska

- 129. DOM Nr 2, szach., 1 poł.XIX.

ul. Ogrodowa

- 130. DOM Nr 4, mur., 4 ćw.XIX.
- 131. DOM Nr 6, mur., 4 ćw.XIX.
- 132. DOM Nr 7, mur., 4 ćw.XIX.
- 133. DOM Nr 8, mur., 4 ćw.XIX.
- 134. DOM Nr 11, mur., 4 ćw.XIX.
- 135. DOM Nr 13, mur., 4 ćw.XIX.
- 136. DOM Nr 15, mur., 4 ćw.XIX.
- 137. DOM Nr 17, mur., 4 ćw.XIX.
- 138. DOM Nr 18, mur., 4 ćw.XIX.
- 139. DOM Nr 20, mur., 4 ćw.XIX.
- 140. DOM Nr 22, mur., 4 ćw.XIX.

ul. Rynek

- 141. DOM, ul.Rynek/Wł.Jagielly, mur., 1 ćw.XX.
- 142. KAMIENICA Nr 11, mur./szach., ok.1900.
- 143. KAMIENICA Nr 12, mur., 3 ćw. XX w.
- 144. KAMIENICA Nr 14, mur./szach., 3 ćw.XIX.

ul. Sienkiewicza

- 145. DOM Nr 3, mur., l.30-te XX.
- 146. DOM Nr 4, mur., 1 ćw.XX.

ul. 30-tego Stycznia

- 147. DOM Nr 5/7, mur., l.20-te XX.

ul. Szkolna

- 148. DOM Nr 3, mur., 1906.
- 149. DOM Nr 16, mur., pocz.XX.
- 150. DOM Nr 19/21, mur., 1908.

ul. Targowa

151. DOM Nr 1, mur., l.30-te XX.

ul. Toruńska

152. DOM Nr 1, mur., XIX/XX.
153. DOM Nr 18, mur., 4 ćw.XIX.
154. DOM Nr 20, mur., XIX/XX.
155. DOM Nr 29, mur., l.20-te XX.
156. DOM Nr 32, mur., l.30-te XX.
157. DOM Nr 34, mur., l.20-te XX.

ul. Winiary

158. DOM Nr 1, mur., pocz.XX.
159. DOM Nr 4, mur., 4 ćw.XIX.
160. DOM Nr 6, mur., 4 ćw.XIX.
161. DOM Nr 7, mur., 4 ćw.XIX.
162. DOM Nr 9, mur., 4 ćw.XIX.
163. DOM Nr 12, mur., 4 ćw.XIX.
164. DOM Nr 14, mur., 4 ćw.XIX.
165. DOM Nr 15, mur., 4 ćw.XIX.
166. DOM Nr 20, 18, 16 mur./szach., 4 ćw.XIX.
167. DOM Nr 21, mur., 4 ćw.XIX.
168. DOM Nr 24, mur., 1 ćw.XX.
169. DOM Nr 25, mur., 1 ćw.XX.
170. DOM Nr 26, mur./szach., 4 ćw. XIX.
171. DOM Nr 29, mur., 4 ćw.XIX.
172. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 32, szach., 4 ćw. XIX
173. DOM Nr 41, mur., l.30-te XX.
174. SPICHLERZ, mur., pocz. XX.

ul. Złotowska

175. ZAGRODA Nr 41:
a. dom, mur., 4 ćw.XIX,
b. budynek gospodarczy, szach., 4 ćw.XIX.
176. DOM Nr 4, mur., pocz.XX.
177. DOM Nr 6, mur., l.30-te XX.
178. DOM Nr 10, mur., XIX/XX.
179. DOM Nr 13, mur., pocz.XX.
180. DOM Nr 17, mur., l.30-te XX.
181. DOM Nr 18, mur., l.30-te XX.
182. DOM Nr 20, mur., l.30-te XX.
183. DOM Nr 22, mur., pocz.XX.
184. DOM Nr 23/25, mur., 1 ćw.XX.
185. DOM Nr 24, mur., 1 ćw.XX.
186. DOM Nr 39, mur., k.XIX.
187. DOM Nr 46, mur., k.XIX.

LEŚNIK

188. DOM Nr 2, mur., 1 ćw.XX.

ŁOŃSKO

189. ZAGRODA Nr 5:
a) budynek gospodarczy, mur., 1910,
b) stodoła, drewno, 1 ćw.XX.
190. ZAGRODA Nr 8:
a) dom, mur., pocz.XX,
b) budynek gospodarczy, mur., pocz.XX.
191. ZAGRODA Nr 13:
a) dom, mur., k.XIX,
b) budynek gospodarczy, mur., k.XIX.
192. ZAGRODA Nr 14:
a) dom, mur., 1 ćw.XX,
b) budynek gospodarczy, mur., 1 ćw.XX.
193. ZAGRODA Nr 16:
a) dom, mur., 1 ćw.XX,
b) stodoła, drewno, 1 ćw.XX.
194. ZAGRODA Nr 25:
a) dom, mur., pocz.XX,
b) stodoła, drewno, 1 ćw.XX.
195. DOM Nr 1, mur., 1 ćw.XX.
196. DOM Nr 7, mur., XIX/XX.
197. DOM Nr 17, mur., 1 ćw.XX.
198. DOM Nr 26, mur., 1 ćw.XX.
199. DOM Nr 28, mur., 1 ćw.XX.
200. DOM, bez n-ru, mur., 1922.

MARYNIEC

201. ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY:
a) pałac, mur., XIX/XX,
b) park, poł.XIX.
202. ZAGRODA Nr 3:
a) dom, „poniatówka”, mur., l.30-te XX,
b) budynek gospodarczy, mur., l.30-te XX.
203. STODOŁA, drewno, l.30-te XX.

PARUSZKA

204. KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. NAJŚW. SERCA PJ, mur., pocz.XX.
205. SZKOŁA, ob. dom, mur., 1913.
206. CMĘTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł.XIX.
207. ZAGRODA Nr 27:
a) dom, mur., 1 ćw.XX,
b) budynek gospodarczy, mur., l.20-te XX.
208. DOM Nr 1, mur., 1 ćw.XX.

- 209. DOM Nr 2, mur., 1 ćw.XX.
- 210. DOM Nr 6, mur./szach., k.XIX.
- 211. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 7, mur., 1933.
- 212. DOM Nr 8, mur., pocz.XX.
- 213. DOM Nr 10, mur., 1 ćw.XX.
- 214. DOM Nr 11, mur., 1.30-te XX.
- 215. DOM Nr 17, mur., pocz.XX.
- 216. DOM Nr 20, mur., 1.30-te XX.
- 217. DOM Nr 23, mur./drewno, 4 ćw.XIX.
- 218. DOM Nr 27, mur., 1 ćw.XX.
- 219. DOM Nr 29, mur., XIX/XX.
- 220. DOM Nr 30, mur., pocz.XX.
- 221. DOM Nr 32, mur., pocz.XX.
- 222. DOM Nr 35, mur., pocz.XX.
- 223. DOM Nr 37, mur., 1927.

PODGÓRZE

- 224. ZAGRODA Nr 6:
  - a) dom, mur., 1.20-te XX,
  - b) stodoła, drewno, 1.30-te XX.
- 225. DOM Nr 4, mur., 1.20-te XX.
- 226. SPICHLERZ, mur., 1 ćw.XX.

PODRÓŻNA

- 227. ZAŁOŻENIE DWORSKO-FOLWARCZNE:
  - a) dwór, ob. kaplica i dom Nr 16, 2 poł.XIX,
  - b) kuźnia ze spichlerzem i częścią mieszkalną, ob. dom Nr 24, mur./szach., 2 poł.XIX,
  - c) budynek inwentarsko-gospodarczy, ob. w zagrodzie Nr 16, mur.,
    - i. 2 poł. XIX,
  - d) budynek inwentarsko-gospodarczy w zagrodzie Nr 18, mur., 2 poł.XIX,
  - e) stodoła, budynek inwentarsko-gospodarczy w zagrodzie Nr 22, mur./szach, 2 poł.XIX,
  - f) budynek inwentarsko-gospodarczy w zagrodzie Nr 23, mur., 2 poł.XIX,
  - g) czworak, ob. dom Nr 27/28, mur., 2 poł.XIX,
  - h) dwojak, ob. dom Nr 29, mur., 2 poł.XIX,
  - i)czworak, ob. dom Nr 30, mur., 2 poł.XXIX,
  - j)ośmiorak, ob. dom Nr 26, mur., 2 poł.XIX,
  - k) dom ogrodnika, ob. dom w zagrodzie Nr 25, mur., 2 poł.XIX.
- 228. PRZEDSZKOLE, ob. dom Nr 42, mur./drewno, 4 ćw.XIX.
- 229. SZKOŁA NIEMIECKA, ob. dom Nr 50, mur., 1.20-te XX.
- 230. DOM NAUCZYCIELA, mur., 1.20-te XX.
- 231. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł.XIX.
- 232. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX
- 233. DOM Nr 4, mur./drewno, 1.30-te XX.
- 234. DOM Nr 5, mur./drewno, 1.30-te XX.
- 235. DOM Nr 6, mur./drewno, 1.30-te XX.
- 236. DOM Nr 7, mur./drewno, 1.30-te XX.
- 237. DOM Nr 8, mur./drewno, 1.30-te XX.

- 238. DOM Nr 18, mur., 1 ćw.XX.
- 239. DOM Nr 19, mur., 1 ćw.XX.
- 240. DOM Nr 20, mur., 1 ćw.XX.
- 241. DOM Nr 23, mur., 1 ćw.XX.
- 242. DOM Nr 25, szach., k.XIX.
- 243. DOM Nr 34, mur., pocz.XX.
- 244. DOM Nr 36, mur., pocz.XX.
- 245. DOM Nr 39, mur., pocz.XX.
- 246. DOM Nr 45, mur., 4 ćw.XIX.
- 247. DOM Nr 46, mur., 4 ćw.XIX.
- 248. DOM Nr 47, szach./drewno, 4 ćw.XIX.
- 249. DOM Nr 49, mur., pocz.XX.
- 250. DOM Nr 51, mur., pocz.XX.
- 251. DOM Nr 52, mur., 1913.
- 252. DOM Nr 53, mur., k.XIX.
- 253. DOM Nr 54, mur., 1921.
- 254. DOM Nr 60, mur., pocz.XX.
- 255. DOM Nr 64, mur., 1 ćw.XX.
- 256. DOM Nr 67, mur., 1 ćw.XX.
- 257. DOM Nr 69A, mur., k.XIX.

SKÓRKA

- 258. KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. NARODZENIA NMP, mur., k.XIX/XX.
- 259. STACJA PKP, mur./szach., k.XIX.
- 260. MŁYN WODNY, ul. Młyńska 1, mur., pocz.XX.
- 261. LEŚNICZÓWKA, ul. Złotowska 1, mur., l.30-te XX.
- 262. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ul. Spokojna,nieczynny, 2 poł.XIX.

ul. N a d R z e k ą

- 263. DOM Nr 24, mur., pocz.XX.
- 264. DOM Nr 28, mur., pocz.XX.
- 265. DOM Nr38, mur., pocz.XX.

ul. M ł y ń s k a

- 266. DOM Nr 2, mur., pocz. XX.
- 267. DOM Nr 3, mur., pocz.XX.
- 268. DOM Nr 6, mur., pocz.XX.
- 269. DOM Nr 8, mur., pocz.XX.

ul. P i l s k a

- 270. DOM Nr 16, mur., pocz.XX.
- 271. DOM Nr 18, mur., pocz.XX.
- 272. DOM Nr 20, mur., pocz.XX.
- 273. DOM Nr 22, mur., pocz.XX.
- 274. DOM Nr 24, mur., pocz.XX.
- 275. DOM Nr 26, mur., pocz.XX.

276. DOM Nr 28, mur., pocz.XX.

ul. Pocztowa

277. DOM Nr 8, mur., pocz.XX.

278. DOM Nr 15, mur./kam., pocz.XX.

ul. Złotowska

279. DOM Nr 28-30, mur., l.30-te XX.

ŚMIARDOWO KRAJEŃSKIE

280. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

- a) dwór, ob. dom mieszkalny Nr 44 i kaplica, mur., 4 ćw.XIX,
- b) chlew, ob. budynek gospodarczy, mur., 4 ćw.XIX,
- c) stajnia, ob. dom Nr 46, mur., 4 ćw.XIX,
- d) stajnia, ob. budynek gospodarczy, mur., 4 ćw.XIX,
- e) dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 42, mur., 4 ćw.XIX,
- f) dom robotników folwarcznych, ob. nieużytkowany, mur., 4 ćw.XIX,
- g) dawny park, 4 ćw.XIX.

281. SZKOŁA, mur., 1 ćw.XX.

282. BUDYNEK STRAŻY POŻARNEJ, mur., l.20-te XX.

283. STACJA TRANSFORMATOROWA, mur., 1931.

284. BUDYNEK INWENTARSKI, mur., k.XIX.

285. ZAGRODA Nr 71:

- a) dom, mur., 1 ćw.XX,
- b) budynek gospodarczy, mur., 4 ćw.XIX.

286. DOMY W KOLONII DAWNYCH OSADNIKÓW NIEMIECKICH

numery:1,2,6,8,10,12,16,17,18,19,20,21,23,25,26,28,29,31,32/34,33,35,36,37,4059,61,63,65,67, mur./drewno, l.30-te XX.

287. DOM Nr 39, mur., l.30-te XX.

288. DOM CELNIKÓW, ob. dom Nr 56, mur., l.20-te XX.

289. DOM CELNIKÓW, ob. dom Nr 56a, mur., l.20-te XX.

290. DOM Nr 60, mur., k.XIX.

291. DOM Nr 62, mur., XIX/XX.

292. DOM Nr 66, mur., pocz.XX.

293. DOM Nr 73, mur., l.30-te XX.

294. DOM Nr 77, mur., 1 ćw.XX.

295. DOM Nr 83, mur., pocz.XX.

296. CMENTARZ KATOLICKI, nieczynny, XIX/XX.

297. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 3 ćw.XIX.

TARNÓWCZYN

298. DOM Nr 4, mur., XIX/XX.

299. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 6, mur., 1 ćw.XX.

WAŚOSZKI

300. ZESPÓŁ MŁYŃSKI – LEŚNICKI MŁYN:
a) młyn, mur., XIX/XX,
b) dom mieszkalny, mur., XIX/XX,
c) stodoła, mur., XIX/XX,
d) budynek inwentarski, mur., XIX/XX,
e) budynek inwentarski, mur., XIX/XX.
301. DOM DRÓŻNIKA, Nr 5, mur., 1.20-te XX.
302. DOM Nr 6, mur., 1.20-te XX.
303. DOM Nr 8, mur., 1.20-te XX.
304. DOM Nr 10, mur., pocz.XX.

ŻELEŹNICA

305. SZKOŁA, ob. dom Nr 6, mur., 1.20-te XX.
306. ZAGRODA Nr 14:
a) dom, mur., 1 ćw.XX,
b) budynek gospodarczy, mur., 1 ćw.XX.
307. DOM Nr 1, mur., 1.20-te XX.
308. DOM Nr 4, mur./szach., k.XIX.
309. DOM Nr 5, mur., k.XIX.
310. DOM Nr 8, mur./drewno, k.XIX.
311. DOM Nr 10, mur./głina/drewno, 2 poł.XIX.
312. DOM Nr 11, mur., 1.30-te XX.
313. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 3 ćw.XIX.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Karjenka to:

- 1) wyposażenie kościoła p.w. św. Anny w Krajance - wystrój i wyposażenie wpisane do rejestru zabytków pod numerem 103/Wlkp/B decyzją z dnia 14.09.2007 r. – 40 pozycji (od XVII do 1. 20tych XX w., m. in. ołtarze, obrazy, prospekt organowy, Droga Krzyżowa, witraże, polichromia na sklepieniu).
- 2) wyposażenie kościoła par p.w. Trójcy Świętej w Głubczynie – część wystroju i wyposażenia wpisana do rejestru zabytków pod numerami 816 – 834 B decyzją z dnia 18.11.1983 r. – 19 pozycji (w skład wystroju i wyposażenia wchodzi m. in.: ołtarze wraz z obrazami i rzeźbami, prospekt organowy, krucyfiksy, polichromia na sklepieniu prezbiterium oraz stropie i ścianach nawy reprezentujące sztukę sakralną XVIII, XIX i 1 poł. XX w).

3.4. Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki kulturowe, parki krajobrazowe – wykaz).

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3, pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej cytowana wyżej ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz krajobrazów kulturowych (art. 6 ust. 1, pkt. 1 lit. a i b). Ochrona krajobrazu

kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego wynikających ze stosownych przepisów o ochronie przyrody.

Obszar gminy Krajenka posiada w swoich granicach terytorialnych obszar chronionego krajobrazu, ponadto na terenie gminy ustanowione są użytki ekologiczne i pomniki przyrody.

- 1) **Użytki ekologiczne** występujące na terenie Nadleśnictwa Zdrojowa Góra o łącznej powierzchni 22,79 ha
- 2) **Obszar chronionego krajobrazu - Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy** obejmujące niewielkie fragmenty Pojezierza Krajeńskiego w rejonie jeziora Wapińskiego. Południową granicę tego obszaru wyznacza południowa granica administracyjna gminy Krajenka, północna granica przebiega w rejonie jeziora Wapińskiego, oraz miejscowości Maryńca i Skórki
- 3) **Krajowa sieć ekologiczna ECONET-POLSKA** W systemie ECONET znajdują się Lasy Wałeckie (135) oraz Obszar Gwdy (5K). Na terenie gminy Krajenka system ten obejmuje część ostoi o znaczeniu europejskim „Leśnik” (140), o powierzchni 850 ha.
- 4) **Natura 2000.** Obszarem specjalnej ochrony wyznaczonym w ramach europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 o nazwie „Puszcza nad Gwdą” położonym na terenie gminy Krajenka są Bory Krajeńskie.
- 5) **Miasto Krajenka – układ urbanistyczny** miasta Krajenki został wpisany do rejestru zabytków pod numerem 680/Wlkp/A decyzją WWKZ z dnia 19.06.2012 r. w granicach przedstawionych na załączniku graficznym nr 1 do niniejszego programu.

3.5. Zabytki archeologiczne.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe i obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące i skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Na terenie gminy Krajenka znajduje się 1 stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków – cmentarzysko ludności kultury pomorskiej w Maryńcu. Położone jest na polu użytkowanym rolniczo. Na stanowisku tym prowadzono archeologiczne badania wykopaliskowe.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
Maryniec, stan. 1	35-28	cmentarzysko KP	1

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Na terenie gminy nie zarejestrowano stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej.

3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniższa tabela prezentuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Krajenka

GMINA KRAJENKA								Ogólna ilość stan. archeo.
Kategorie faktów osadniczych w obrębie stanowisk								
Grodziska	Cmentarzyska płaskie	Cmentarzyska kurhanowe	Osady	Punkty osadnicze	Ślady osadnicze	Inne	Ilość Faktów osadn.	
–	10	2	190	120	167	4	493	366

Terytorialnie gmina Krajenka obejmuje część mezoregionu zwanego Pojezierzem Krajeńskim. Główną oś hydrograficzną terenu stanowi rzeka Głomia wraz z jej licznymi dopływami. Terasy rzeki Głomi zajmują piaszczyste łachy uformowane w zakolach rzeki stanowiące niezwykle przydatne rejony dla osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego. Stanowiska położone są głównie przy krawędzi doliny Głomii, na jej stokach oraz na krawędziach małych dolin rzecznych - jej dopływów. Na wysoczyznach występuje mniej pradziejowych stanowisk archeologicznych, przy czym zawsze w pobliskim sąsiedztwie cieków lub ich dolin. Osadnictwem pradziejowym objęta była głównie krawędź doliny Głomii oraz krawędzie małych dolin, przy czym uwzględniając chronologię trwało ono nieprzerwanie na tym obszarze od mezolitu, poprzez neolit i epokę brązu aż do średniowiecza włącznie.

Na terenie gminy zarejestrowano kilka skupisk stanowisk archeologicznych.

Uwagę zwracają ślady najstarszego osadnictwa mezolityczno – neolitycznego występujące na stanowiskach wielokulturowych głównie z materiałem należącym do kultury pomorskiej i z okresu wpływów rzymskich na południowych terasach rzeki Głomii od Krajenki do Rosochy. Sztandarowe w polskiej archeologii to osada i cmentarzysko kultury grobsko -śmiardowskiej (Śmiardowo Krajeńskie, stan. 69, 70). Osadnictwo kultury łużyckiej i pomorskiej występujące w połączeniu z materiałami rzymskimi i wczesnośredniowiecznymi, koncentruje się głównie na piaszczystych łachach wzdłuż południowej krawędzi rzeki Głomi, Leśnickim Młynie i Żelaźnicy.

W okresie wczesnego średniowiecza zajmowane są nie tylko rejony dolin rzecznych ale i tereny wysoczyzny. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości, stanowiska średniowieczne i nowożytne występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę.

Kultura wczesnego i późnego średniowiecza z licznym materiałem ceramicznym występuje głównie w rejonie miejscowości Krajenka i Łońsko, co jest związane z przebudową stosunków osadniczych, lokacją wsi i powstaniem na przełomie XIV/XV w. prężnego ośrodka, jakim była Krajenka.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
GŁUBCZYN	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Trójcy,	
	• kościół – 1869 – 1871 r.	3/4
	• dzwonnica – XIX/XX w.	4
	• kostnica – 2 poł. XIX w.	4
	• cmentarz przykościelny – XIX w.	3
KRAJENKA	Kościół p.w. św. Józefa Robotnika, ul. Rynek	3/4
	Kościół p.w. św. Anny, ul. Szkolna 1	4
	Zespół pałacowo - parkowy, ul. Szkolna 17	
	• pałac	4
	• park	4
MARYNIEC	Zespół pałacowo - parkowy	
	• pałac	2
	• park	4

LEGENDA:

1. Bardzo zły
2. Zły
3. Dostateczny
4. Dobry
5. Bardzo dobry

Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Trójcy w Głubczynie składający się z katolickiego kościoła, dzwonnicy, kostnicy oraz cmentarza przykościelnego zachowany jest w pierwotnym swym układzie. Kostnica i dzwonnica znajdują się w dobrym stanie technicznym. Kostnica została odrestaurowana w całości poprzez zastąpienie zużytych elementów nowymi. Kościół znajduje się w stanie dostatecznym. W roku 2002 pierwotne, zniszczone pokrycie dachowe wykonane z dachówki karpiówki kładzonej w koronkę zastąpione zostało nową dachówką zakładkową. Ponadto w 2008 r. przeprowadzony został remont zachowawczy ceglanej wieży polegający na oczyszczeniu, uzupełnieniu i impregnacji cegieł. Prace zostały przeprowadzone zgodnie z udzielonymi przez Kierownika Delegatury w Pile WUOZ w Poznaniu pozwoleniami i odebrane zostały bez zastrzeżeń z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej.

Kościół parafialny rzymsko - katolicki p.w. św. Anny w Krajence powstał w roku 1774 w zachodnim skrzydle zamku wzniesionym w wieku XV. Jego ściany zewnętrzne i dolna część wieży to mury dawnego zamku. Górna część wieży powstała w wieku XVI i XVII a hełm w roku 1774. Pod całym kościołem głębokie, duże krypty stanowiące poprzednio podpiwniczenie skrzydła zamkowego. Na przestrzeni ostatnich lat przeprowadzono szereg prac remontowo – konserwatorskich obejmujących m.in. wymianę pokrycia dachowego z blachy ocynkowanej na dachówkę ceramiczną, wymianę pokrycia hełmu wieży na blachę miedzianą wraz ze wzmocnieniem więźby, prace konserwatorskie przy elewacjach ceglanych i murze przy kościele. Prace w znacznej mierze finansowane były przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Kościół ewangelicki, ob. rzymsko – katolicki pomocniczy p.w. św. Józefa Robotnika powstał w latach 1846 - '47 w stylu neoromańskim i usytuowany jest w centrum miasta na rynku. Obiekt ten prawidłowo użytkowany znajduje się w stanie dostatecznym. Prac remontowo – konserwatorskich wymaga głównie wnętrze obiektu. .

Zespół pałacowo – parkowy przy ul. Szkolnej w Krajence stanowiący własność Gminy Krajanka jest obecnie wykorzystywany jako szkoła w związku z czym jest użytkowany i na bieżąco remontowany. Przy obiekcie przeprowadzono prace remontowo – konserwatorskie związane z wymianą pokrycia dachowego, stolarki okiennej oraz restauracją elewacji. Wszystkie prace przeprowadzono zgodnie z udzielonymi przez Kierownika Delegatury w Pile WUOZ w Poznaniu pozwoleniami i odebrane zostały bez zastrzeżeń z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej.

Zespół pałacowo – parkowy w Maryńcu jest od dłuższego czasu nieużytkowany. Budynek jest zaniedbany, częściowo brakuje stolarki okiennej, zniszczone są opierzenia i pokrycie dachowe. Właściciel obiektu nie stawia się na wyznaczone przez organ konserwatorski kontrole.

Wszystkie prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Krajanka to:

- 1) wyposażenie kościoła p.w. św. Anny w Krajence określić można jako dobr po przeprowadzonych pracach konserwatorskich. W latach 2003 i 2005 r. przeprowadzona została konserwacja witraży, zaś w 2006i 2007 r. – konserwacja 3 obrazów oraz naprawa organów. Od 2008 r. przeprowadzono konserwacje ołtarzy bocznych i głównego, feretronów i chrzcielnicy oraz wykonano prace remontowo – konserwatorski stropów i ścian. Prace te były współfinansowane ze środków Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- 2) część wystroju i wyposażenia kościoła parafialnego p.w. Trójcy Św. w Głubczynie, których stan zachowania określić można jako dostateczny. W czerwcu 2012 r. rozpoczęły się prace konserwatorsko – restauratorskie przy ołtarzu bocznych, na które Kierownik Delegatury w Pile WUOZ w Poznaniu wydał pozwolenia.

Ponadto w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków figuruje wyposażenie następujących kościołów:

- 1) kościoła pomocniczego p. w. św. Józefa Robotnika w Krajence
- 2) kościoła filialnego p. w. św. Józefa Oblubieńca w Śmiardowie Krajeńskim

- 3) kościoła filialnego p. w. Narodzenia NMP w Skórcie
- 4) kościoła filialnego p. w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Paruszcze

Ewidencja zabytków ruchomych w gminie Krajanka została zakończona.

4.1.3. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Wysoki stopień zurbanizowania ma samo miasto Krajanka. Zabytkowy układ urbanistyczny miasta wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nakazuje szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w jego obrębie.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, kopalń kruszywa, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółwić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwi uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów

wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.

1) nieruchomości

Na terenie gminy Krajenka występuje 18 zewidencjonowane cmentarzy w tym 1 wpisany do rejestru zabytków. W gminie występuje 5 katolickich cmentarzy, 12 – ewangelickich oraz 1 żydowski. Jest to najbardziej zagrożony pod względem konserwatorskim obszar. Cmentarze te w przeważającej większości są nieczynne i nie zagospodarowane więc ulegają postępującej degradacji. Wiele z nich jest nieogrodzonych stąd pozostałości starych nagrobków i metalowych krat z uwagi na łatwy dostęp oraz na zarośnięcie samosiejkami i licznymi krzewami są zagrożone kradzieżą

Gmina Krajenka oprócz pojedynczych, cząstkowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie posiada ogólnego planu będącego prawem miejscowym. Fakt ten z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest istotnym zagrożeniem dla zabytków nieruchomości figurujących w gminnej ewidencji zabytków. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy, w decyzjach o warunkach zabudowy czy decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego jest jedną z czterech form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pozostałe - wpis do rejestru zabytków, dotyczy nielicznej grupy obiektów w gminie Krajenka, zaś uznanie za pomnik historii i utworzenie parku kulturowego, obecnie gminy nie dotyczy. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony historycznych założeń ruralistycznych, zespołów folwarcznych, wspomnianych wyżej cmentarzy i parków nie wpisanych do rejestru zabytków oraz pojedynczych obiektów architektury spowodować może nieodwracalne, daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe oraz architektoniczne krajobrazu kulturowego gminy. Znacznym zagrożeniem dotyczącym układu i wnętrza urbanistycznego miasta Krajenki wpisanego do rejestru zabytków, jest degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Wymiana historycznej tkanki budynków w postaci oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, ceramicznego pokrycia dachowego, a także pozbawianie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych negatywnie wpływa nie tylko na same obiekty, ale także na zabytkowe wnętrza miasta. Podobne problemy związane z wystrojem elewacji dotyczą także charakterystycznej zabudowy wiejskiej i folwarcznej. Zagrożenia te związane są nie tylko z wymianą stolarek okiennych i drzwiowych, ale także powiązane niejednokrotnie z powiększeniami otworów okiennych bądź ich zamurowaniami a także niekontrolowanymi rozbudowami zniekształcając w ten sposób zabytkowy wizerunek zabudowy.

2) archeologicznych

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie gminy Krajenka, są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szerokopłaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje:

- rozbudowa kanalizacji sanitarnej dla gminy Krajenka
- budowa sieci wodociągowej w Krajance
- budowa wodociągu w kierunku Łońska i Wąsoszek
- budowa przyłączy wodociągowych do bloków w Śmiardowie Krajeńskim
- zagospodarowanie terenu wokół KOK i na ul. Winiary.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Jak już wspomniano wyżej, z uwagi na wpis do rejestru zabytków układu urbanistycznego miasta Krajenki, ochroną objęte są nawarstwienia kulturowe w jego obrębie.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (wynikająca ze studium ochrona zabytków nieruchomych i dziedzictwa archeologicznego).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Krajenka zostało przyjęte uchwałą Nr XXXVI/214/09 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 27 listopada 2009 r.

W rozdziale zatytułowanym „**Stan dziedzictwa Kulturowego i zabytków**” zawarto rys historyczny miasta Krajenki i pozostałych miejscowości oraz następujące **wnioski do ochrony konserwatorskiej**:

„Przeprowadzona wyżej w oparciu o historię Krajenki analiza układu miasta pozwala wysunąć postulaty ze stanowiska konserwatorskiego, które winny być uwzględnione przy opracowywaniu planu zagospodarowania przestrzennego miasta. Układ historyczny miasta określają:

- nawarstwienia kulturowo-osadnicze od czasów pradziejowych po okres nowożytny,
- elementy struktury urbanistycznej wykształcone na przestrzeni wieków,
- tereny zielone (parki, cmentarze, aleje),
- historyczne budynki sakralne, użyteczności publicznej, mieszkalne, gospodarcze, obiekty przemysłowe i budownictwo techniki, infrastruktura kolejowa oraz obiekty małej architektury.

W związku z wpisaniem do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego historycznego układu urbanistycznego miasta Krajenki, wyznacza się granicę obszaru wpisanego do rejestru zabytków, w obrębie której należy zachować:

- układ rynku, ulic, podziałów parcelacyjnych, linii zabudowy,
- obiekty architektury: sakralnej, użyteczności publicznej i gospodarczoprzemysłowej, mieszkalnej oraz zabudowy gospodarczej towarzyszącej budynkom mieszkalnym,
- gabaryty budynków zabytkowych, w tym formę dachu, usytuowanie kalenicy dachu w stosunku do ulicy, elewacje (rozmoszczenie okien i drzwi oraz ich podział, detal architektoniczny), itp.,
- przy realizacji nowej zabudowy należy zachować historyczną linię zabudowy, wysokość budynków, nawiązać do formy i układu dachu występującego w sąsiedztwie, zastosować do wykończenia budynków materiały tradycyjne. Granice tego obszaru zostały określone w decyzji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków Nr WD-4151/3954/38R/2007/2008 z dnia 19 czerwca 2008 roku.

Aby utrzymać historyczny układ miasta w obrębie ww. granic - konieczne jest zabudowanie bloków z wyburzoną niegdyś zabudową, po wschodniej i północnej stronie rynku i w przedłużeniu bloku przyrynkowego wzdłuż ul. Mickiewicza. Nowa zabudowa winna być zwarta, składająca się z segmentów domów, w nawiązaniu do parcel i zabudowy rynku, a jej gabaryty dostosowane do skali rynku i przyległych ulic. Należy zachować rozplanowanie starej wsi, późniejszego przedmieścia - Winiary. Dotyczy to trójkątnego placu i ul. Winiary oraz ul. Ogrodowej, przy której winien być utrzymany jednolity dotychczas charakter parterowej zabudowy z kalenicą równoległą do ulicy. Obszar pierwotnego zamku przy kościele parafialnym poza zachowanymi relikwiami architektonicznymi kryje niewątpliwie pod ziemią fundamenty reszty czworoboku. Na tym terenie prowadzone są badania archeologiczne. Zabudowa miasta niszczona - pożarami w 1845 i 1847 r.

zachowała niewiele starszych przykładów. Niemniej jednak dwa domy zasługują na zachowanie, obok innych zabytków:

- 1) Kościół parafialny (...).
- 2) Kościół poewangelicki (...)
- 3) Dwór zbudowany w 2 ćwierci XIX wieku(...)
- 4) Budynek gospodarczy dworski(...).
- 5) Młyn wodny na Głomii(...).
- 6) Dom przy ul. Złotowskiej, narożnik ul. 1 Maja (...)
- 7) Dom przy ul. Młyńskiej nr 6(...).

Przedstawiony powyżej materiał stanowi bazę określenia wniosków do ochrony konserwatorskiej. Na terenie gminy Krajanka szczególnej ochronie powinny podlegać zespoły dworsko-parkowe wraz z dawnymi folwarkami. Traktowane jako całość, tworzą wyróżniającą się na tle zabudowy wiejskiej historyczną przestrzeń zurbanizowaną.

W miarę możliwości należy zachować dawne funkcje poszczególnych części zespołów: folwark – jako teren gospodarczy, polany parkowe jako łąki krajobrazowe – bez wprowadzenia nasadzeń, tereny zadrzewione jako naturalne masywy zieleni. Najbardziej optymalnym rozwiązaniem byłoby powierzenie całego zespołu pałacowo-parkowego łącznie z folwarkiem jednemu właścicielowi, który w swojej działalności gospodarczej chronić będzie zachowaną substancję zabytkową.

Na terenach zabytkowych założen zieleni (parki, cmentarze) wszelkie inwestycje można przeprowadzać po uprzednim uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Teren zabytkowych założen zieleni należy zachować w granicach historycznych, nie dzieląc tych obszarów na działki użytkowe, w miarę możliwości zachować całość jako jedną własność. Aleje i szpalery należy konserwować odtwarzając i uzupełniając ubytki tymi samymi gatunkami drzew.

Obiekty architektury wpisane do rejestru zabytków objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, zmiany funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnej zgody (pozwolenia) Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W przypadku zabytków architektury niedopuszczalne jest zwłaszcza: nadbudowanie obiektów, powiększanie ich bryły przez dobudówki, zmiana konstrukcji dachu i pokrycia dachowego, zmiana wielkości i liczby otworów okiennych i drzwiowych oraz zmiana wyglądu elewacji. Szczególnej ochronie podlega istniejący detal architektoniczny: gzymsy, fryzy, opaski okienne i drzwiowe oraz inne elementy zdobnicze. Ochronie podlega również dawna stolarka okienna i drzwiowa, niekiedy bogato zdobiona.

W przypadku obiektów historycznych objętych ewidencją gminną i ochroną na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy również zasięgnąć opinii W.K.Z., który określi dopuszczalność prowadzonych prac, ich zakres i zalecaną formę architektoniczną. Dla budynków ujętych w ewidencji, a nie wpisanych do rejestru zabytków, dopuszcza się wymianę zabudowy w przypadku, gdy jest to uzależnione względami technicznymi lub planistycznymi, po uprzednim uzyskaniu akceptacji W.K.Z.

Istotą przekształceń obszarów zurbanizowanych na terenie gminy Krajanka jest zachowanie właściwej skali zabudowy. Forma architektoniczna projektowanych nowych zagród oraz rozbudowa już istniejących nie powinna stanowić elementu dysharmonijnego, poddana szczególnym zasadom kształtowania powinna nawiązywać do tradycyjnej architektury wiejskiej, do historycznego typu niskiego domu nakrytego dachem dwuspadowym. Wiejska architektura powinna harmonizować z przestrzenią krajobrazu rolniczego i chronić jego pejzaż.

Przedmiotem archeologicznej ochrony są:

- 1) strefy ochrony stanowisk archeologicznych,
- 2) nawarstwienia kulturowe w strefach ochrony historycznych układów przestrzennych miasta i wsi, zespołów dworsko-parkowych oraz w zabytkowych założeniach zieleni (parków i cmentarzy).

Wiąże się to z koniecznością uzgadniania prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem lub zabudowaniem terenu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji.”

W dalszej części studium wymienione zostały obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty wytypowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków a także zewidencjonowane i rozpoznane stanowiska archeologiczne. Następnym punktem dotyczącym dziedzictwa kulturowego jest punkt „**Wnioski wynikające z uwarunkowań kulturowych**” który określa:

„Układ osadniczy jaki powstał w wyniku rozwoju historycznego w obrębie granic administracyjnych obecnej gminy Krajenka, składa się z przestrzeni miejskiej i wiejskiej o wielorakich formach zabudowy. Historyczny układ urbanistyczny miasta Krajenka wpisany został do rejestru zabytków pod nr 680/Wlkp./A z dnia 19.06.2008 roku - granice obszaru zostały określone na rysunku studium w skali 1:10.000. Na tym obszarze wszelkie inwestycje związane z rozbudową i budową obiektów budowlanych – wymagają uzyskania pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków jeśli wynika to z przepisów odrębnych.

Układy przestrzenne wsi:

- 1) Głubczyn, Żeleźnica, Paruszków, Śmiardowo Krajeńskie – typ owalnicy,
- 2) Podróżna – skrzyżowanie trzech dróg objęte będą ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Na tych obszarach obowiązują ograniczenia związane z zachowaniem obiektów zabytkowych w ich historycznym kształcie i zachowanie układu ruralistycznego wsi.

Dla obiektów wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ) - podlegających ochronie prawnej; wszelkie zmiany dotyczące funkcji zabudowy i utrzymania obiektu we właściwym stanie technicznym wymagają pozwolenia konserwatora zabytków jeśli wynika to z przepisów odrębnych.

Przy nowych realizacjach obiektów budowlanych w sąsiedztwie zabudowy zabytkowej należy nawiązać do gabarytów zabudowy zabytkowej:

- zachować wysokość zabudowy, wielkość bryły,
- formę dachu, wielkość (wysokość i szerokość) otworów okiennych i drzwiowych,
- zastosować przy ich realizacji tradycyjne materiały budowlane.

Na terenie gminy Krajenka występują 3 parki (2 wpisane do rejestru i 1 w ewidencji gminnej), 16 cmentarzy (2 wpisane do rejestru i 14 w ewidencji gminnej). Są one bardzo ważnym elementem krajobrazu wsi, szczególnie na obszarze gdzie występuje mało lasów i zadrzewień, należy chronić je przed zniszczeniem.

Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Studium uwzględnia obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Na obszarze gminy nie występują dobra kultury współczesnej.

Ochrona środowiska kulturowego obejmuje:

- 1) ochronę prawną obszarów i obiektów na podstawie przepisów odrębnych,
- 2) ochronę prawną na podstawie przepisów prawa miejscowego,
- 3) ochronę wynikającą z ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stanowiących prawo miejscowe.

Ochroną środowiska kulturowego objęto:

1) obiekty znajdujące się w rejestrze zabytków Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków:

- a) obiekty architektury (5),
- b) założenia pałacowo-parkowe (2),

- c) historyczny układ urbanistyczny miasta Krajenka,
  - d) cmentarze (2),
- 2) obiekty objęte ochroną, wpisane do ewidencji gminnej:
- a) obiekty architektury i zespoły tych obiektów - (409 budynków i budowli),
  - b) cmentarze (14) jako miejsca pamięci i skupiska zieleni,
  - c) parki (1),
  - d) strefy ochrony stanowisk archeologicznych o granicach oznaczonych na załączniku - rysunku studium w skali 1:25.000.

Celem ochrony jest:

- 1) zachowanie obiektów architektury i zespołów pałacowo-parkowych (objętych rejestrem) w tym: ich wartości historycznych i założeń przestrzennych,
- 2) rewitalizacja zespołów pałacowo-parkowych i cmentarzy,
- 3) zachowanie obiektów architektury i zespołów zabytkowych (objętych ochroną na podstawie planu miejscowego) z dostosowaniem tych obiektów do nowych potrzeb, z zachowaniem ich wartości historycznych,
- 4) zachowanie zabytkowych układów:
  - a) urbanistycznego miasta Krajenki,
  - b) ruralistycznych wsi:
    - typ owalnicy – Głubczyn, Żeleźnica, Paruszka, Śmiardowo Krajeńskie,
    - na skrzyżowaniu trzech dróg - Podróżna.

W strefie ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- 1) dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków postępowanie zgodne z przepisami odrębnymi,
- 2) ochrona obiektów zabytkowych poprzez ustalenia planu miejscowego, w tym ograniczenie możliwości zmiany ich formy zewnętrznej,
- 3) dostosowanie nowej zabudowy do form spójnych z zabudowa historyczną,
- 4) zmianę formy obiektów dysharmonizujących (przebudowanych lub rozbudowanych),
- 5) zapewnienie poprzez ograniczenia w zabudowie właściwej ekspozycji założeń dworsko-parkowych i obiektów zabytkowych,
- 6) na obszarach strefy ochrony konserwatorskiej oraz w strefach ochrony stanowisk archeologicznych obowiązuje uzgadnianie i opiniowanie projektów prac budowlanych związanych z zagospodarowaniem lub zabudowaniem terenu, jeśli wynika to z przepisów odrębnych,
- 7) wszelkie zmiany dotyczące funkcji zabudowy i utrzymania obiektu we właściwym stanie technicznym wymagają dla:
  - a) obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru WKZ – pozwolenia jeżeli wynika to z przepisów odrębnych,
  - b) obiektów zabytkowych objętych ochroną na podstawie planu miejscowego - ustalenie zakazów, nakazów i dopuszczeń przy realizacji inwestycji.”

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Krajenka

Gmina Krajenka nie posiada Gminnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Obowiązuje 26 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla fragmentów miejscowości w gminie, z czego 9 dotyczy terenów położonych w mieście Krajenka,

3 dotyczą miejscowości Głubczyn, 11 wsi Skórka, 2 obejmują niewielkie tereny rozwojowe we wsi Żeleźnica a jeden plan obejmuje teren w obrębie wsi Skórka i Głubczyn. Plany te obejmują fragmenty miasta Krajenka i fragmenty obszarów wiejskich o różnej powierzchni. Zostały sporządzone na wnioski właścicieli gruntów, przyszyłych inwestorów lub na wnioski Burmistrza, są podstawą procesów inwestycyjnych na obszarach, które obejmują. Pozostałe wsie nie posiadają żadnych obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego.

Brak planu zagospodarowania przestrzennego dla miasta Krajenka, rodzi szereg utrudnień w realizacji inwestycji w obszarze miasta, szczególnie w zwartej zabudowie w centrum miejscowości. Istnieje również pilna potrzeba opracowania planu dla wsi Głubczyn, ze względu na dużą atrakcyjność terenów nad jeziorem Wapieńskim. Wieś ta nie posiada odrębnego planu zagospodarowania przestrzennego. We wsi Skórka, obok obowiązujących planów obejmujących większe obszary, występują również sporządzone dla jednej czy kilku działek. I w tym przypadku brak planu obejmującego całą wieś utrudnia jej planowanie przestrzenne.

Wobec tak małej liczby obowiązujących planów, inwestycje w gminie Krajenka, dla obszarów ich pozbawionych, wykonywane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i inwestycji celu publicznego. Zdecydowana większość decyzji dotyczy warunków zabudowy mieszkaniowej, następnie produkcyjnej i usługowej, najwięcej ich ustala się dla miejscowości Krajenka i Skórka. Natomiast wszystkie decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego ustalone są dla szczebla gminnego, większość dotyczy sieci infrastruktury technicznej i komunikacji.

Spośród wymienionych wyżej planów zagospodarowania przestrzennego 6 zawiera zapisy pozwalające na ochronę zabytków archeologicznych. Należą do nich:

- 1) uchwała nr 21/01 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 27.07.2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Skórka
  - dla ochrony dziedzictwa archeologicznego wprowadzono zapis „Ustala się konieczność uzgadniania z Konserwatorem Zabytków Archeologicznych Delegatura w Pile rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zabudowy celem objęcia ich nadzorem archeologicznym.
- 2) uchwała nr 39/2000 Rady Miejskiej w Krajence z dnia z dnia 12 grudnia 2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Krajenka w rejonie ulicy Dworcowej i Bydgoskiej
  - dla ochrony dziedzictwa archeologicznego wprowadzono następujący zapis: „przed rozpoczęciem prac ziemnych związanych z realizacją zabudowy należy uzyskać uzgodnienie od Konserwatora Zabytków Archeologicznych Delegatura w Pile- w celu objęcia ich nadzorem archeologicznym.
- 3) uchwała XXXI/174/05 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 30 czerwca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Głubczyn w gm. Krajenka
  - dla ochrony dziedzictwa archeologicznego wprowadzono następujący zapis:
    - a) na terenie przeznaczonym do zabudowy mogą być w trakcie prowadzonych robót ziemnych odkryte zabytki archeologiczne
    - b) przed przystąpieniem do robót ziemnych związanych z realizacją zabudowy należy zawiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w celu uzgodnienia podczas tych prac nadzoru archeologicznego.
- 4) uchwała nr IX/41/03 Rady Miejskiej w Krajence z dnia z dnia 25 kwiecień 2003 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Skórka w gm. Krajenka
  - dla ochrony dziedzictwa archeologicznego wprowadzono następujący zapis: „przed rozpoczęciem prac ziemnych związanych z realizacją zabudowy należy uzyskać uzgodnienie od Konserwatora Zabytków Archeologicznych Delegatura w Pile- w celu objęcia ich nadzorem archeologicznym.
- 5) uchwała Nr VIII/47/07 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 18 maja 2007 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Skórka w gminie Krajenka
  - dla ochrony dziedzictwa archeologicznego wprowadzono następujący zapis: „ dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem zabytków prac ziemnych nzwiazanych z zabudowaniem lub zagospodarowaniem terenu w celu ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych”.

- 6) uchwała nr XXV/169/09 Rady Miejskiej w Krajence z dnia z dnia 09 marca 2009 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Krajanka w obrebie wsi Skórka i Głubczyn

dla ochrony dziedzictwa archeologicznego wprowadzono następujący zapis:

„dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem zabytków prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu w celu ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych”.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

4.4 Uwarunkowania wynikające z "Planu rozwoju miejscowości Krajanka"

Podjęcie opracowania „Planu rozwoju miejscowości Krajanka” zainicjowano Uchwałą nr 1/2004 Zarządu Towarzystwa Miłośników Krajanki z dnia 18 czerwca 2004 roku w sprawie wyrażenia woli przystąpienia do opracowania planu rozwoju i odnowy miasta Krajanka. Uchwałą o przyjęciu planu do realizacji podjęło Ogólne Zabranie Mieszkańców Krajanki w dniu 7 września 2004 r.

W Planie zamieszczono charakterystykę wsi, inwentaryzację istniejących zasobów w celu ujęcia rzeczywistego stanu, ocenę mocnych i słabych stron – szans i zagrożeń, wizję rozwoju miejscowości i planowane kierunki tego rozwoju wraz z harmonogramem realizacji i planem finansowym dla wszystkich przewidzianych projektów i zadań w tym także współfinansowania ze środków pomocowych UE.

Ø W kolejnych rozdziałach ujęto kwestie dotyczące zasobów i ochrony dziedzictwa kulturowego.

- 1) W punkcie 3.5. Otoczenie techniczne, zapisano *”Ochroną konserwatorską objęte są 44 budynki mieszkalne, w przeważającej większości prywatne. Wiele z nich wymaga modernizacji, remontów lub zmiany elewacji zewnętrznych. Budynkom brak identyfikacji w formie tabliczek. Pozytywnym akcentem byłoby wyeksponowanie poprzez podświetlenie fragmentów atrakcyjnych architektonicznie.”*
- 2) W punkcie 3.8. Dziedzictwo historyczne i kulturowe zapisano, że miasto w planie zagospodarowania przestrzennego ma wyznaczoną strefę ochrony konserwatorskiej oraz ujęto spis zachowanych na tym obszarze zabytkowych obiektów i budowli oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską
- 3) W rozdziale 4. Analiza SWOT, do mocnej strony miasta zaliczono zabytkowe obiekty i budowle, natomiast do słabych stron wynikające z tego konsekwencje – *„ograniczenia wynikające z wyznaczonej dla części miasta strefy ochrony konserwatorskiej, brak środków na konserwację zabytków, brak oznakowania na obiektach historycznych, brak wyeksponowania elementów architektury większości obiektów zabytkowych, zły stan techniczny wielu obiektów zabytkowych znajdujących się w rejestrze zabytków”.*
- 4) W rozdziale 6. Wizja rozwoju, został sformułowany cel, będący podstawowym założeniem planu rozwoju i odnowy Krajanki, w którym Krajanka ma być miastem m. in. *„dobrze zorganizowanym, dbającym o swoje dziedzictwo kulturowe”.*
- 5) W rozdziale 7. Planowane kierunki rozwoju, podkreśla się, że wynikają one z postawionych celów służących rozwojowi Krajanki, między innymi: *”zapewnienie poprawy komunikacyjnej i dostępności do infrastruktury w zgodzie z ochroną środowiska i zachowaniem strefy ochrony konserwatorskiej”*

4.5. Uwarunkowania wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy i Miasta Krajanka na lata 2004 - 2013

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy i Miasta Krajanka na lata 2004 - 2013 został wprowadzony uchwałą nr XXI/97/04 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 29 czerwca 2004 r. Jest to kompleksowy dokument określający strategię społeczno – gospodarczą Gminy Krajanka na lata 2004 – 2013. Plan Rozwoju Lokalnego przedstawia sytuację społeczno – ekonomiczną gminy, formułuje cele oraz zawiera opis strategii zmierzającej do osiągnięcia rozwoju społecznego i gospodarczego. Wyznacza źródła finansowania projektów inwestycyjnych i organizacyjnych. Służy jako punkt odniesienia dla działań o charakterze rozwojowym, podejmowanych wyłącznie z zasobów środków własnych, jak również pozwala określić wysokość środków z funduszy unijnych. Jest niezbędnym czynnikiem przy ubieganiu się o środki unijne dostępne w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy i Miasta Krajanka zawiera informacje oraz postulaty dotyczące środowiska kulturowego gminy.

- 1) W rozdziale 3. Turystyka i środowisko kulturowe, omówiono najważniejsze zabytki gminy, zaliczając do nich pałac Sułkowskich, neoromański kościół poewangelicki i parterowe domy mieszkalne z końca XIX w. w Krajence, oraz kościół parafialny z XIX w. w Głubczynie.
- 2) W rozdziale 5. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego zapisano m. in. *„Obiekty wpisane do rejestru zabytków objęte są szczególnymi rygorami dotyczącymi wykonywania remontów, zmian własności, zmiany funkcji i przeznaczenia obiektu. Wszelkie prace na terenach zabytkowych należy skonsultować z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W mieście Krajanka została wyznaczona specjalna strefa ochrony konserwatorskiej i należy jej bezwzględnie przestrzegać. Ponadto postuluje się objąć ochroną konserwatorską panoramę miasta, rozciągającą się nad zespołem amfiteatralnym. W ten sam sposób należy objąć panoramę wsi Głubczyn i Skórki.”*

4.6. Uwarunkowania wynikające ze „Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Krajanka na lata 2008 - 2017”.

„Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Krajanka na lata 2008 – 2017”, podjęta została Uchwałą Nr XVIII/134/08 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 30 czerwca 2008 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Krajanka na lata 2008 – 2017.

Określiła ona cele strategiczne gminy w tym okresie, wizerunek gminy, do którego należy dążyć w perspektywie najbliższych kilkunastu lat oraz wskazała priorytety samorządu w działaniu na rzecz zaspakajania potrzeb mieszkańców. Strategia ujmuje główne kierunki działania samorządu wskazując jednocześnie priorytety tej działalności w najbliższych latach. Wizja rozwoju Gminy i Miasta Krajanka kreślona w perspektywie do roku 2017 została sformułowana w następujący sposób: **„Krajanka – gościnna gmina, w której warto się zatrzymać i odpocząć, gmina rozwijającej się produkcji i usług”.**

Jednakże Strategia nie wypracowała sposobu włączenia zabytków w rozwój Gminy w planowanym okresie. Jedynie w zestawieniu celów stanowiących podstawę Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Krajanka wspomniano o zabytkach. Autorzy widzą tylko rolę zabytków w zadaniu: *„Wzrost rangi atrakcyjności gminy Krajanka jako gminy o znaczeniu ponadlokalnym”.* Służyć temu ma *„ochrona środowiska przyrodniczego i dziedzictwa historyczno – kulturowego, dobry stan obiektów i zespołów zabytkowych”.* Również w ustalonych kryteriach wartości: *„Co jest ważne w gminie Krajanka?”* nie uwzględniono zasobów dziedzictwa kulturowego gminy.

Podsumowując, „Strategia” nie formułuje wniosków dotyczących wykorzystania zabytków jako jednego z ważnych elementów podnoszących atrakcyjność gminy, sprzyjających rozwojowi turystyki na jej terenie.

4.7. Uwarunkowania wynikające z Planów Odnowy Miejscowości.

Gmina Krajanka posiada trzy plany odnowy miejscowości:

- 1) *Plan Odnowy Miejscowości Głubczyn na lata 2007 – 2015* zatwierdzony Uchwałą Nr XV/120/08 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 28.03.2008 r. W planie tym opisana jest historia wsi oraz najważniejsze obiekty zabytkowe.
- 2) *Plan Odnowy Miejscowości Skórka na lata 2007 – 2015* zatwierdzony Uchwałą Nr XVI/160/08 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 18.04.2008 r. zmieniony Uchwałą Nr XXII/151/2012 z dnia 17.08.2012 r. W planie tym opisana jest historia wsi oraz najważniejsze obiekty zabytkowe.
- 3) *Plan Odnowy Miejscowości Krajanka na lata 2008 – 2015* zatwierdzony Uchwałą Nr XX/143/08 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 12.09.2008 r. W planie tym opisana jest historia wsi oraz najważniejsze obiekty zabytkowe. Ponadto w projekcie dotyczącym zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego założono do końca 2015 r. wykonanie tarasów widokowych na terenie kościoła parafialnego p.w. św. Anny, budowę muru ochronnego skarpy przykościelnej oraz utwardzenie ciągu pieszo-jezdnego od ulicy Młyńskiej do ulicy Szkolnej.

4. 8. Uwarunkowania wynikające z „Programu ochrony środowiska dla miasta i gminy Krajanka”

Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Krajanka na lata 2010 – 2013 z perspektywą na lata 2014 – 2017 ma za zadanie wyznaczenie celów i zadań ekologicznych, których realizacja jest podstawą właściwej polityki ekologicznej samorządu gminy. Dla realizacji polityki ekologicznej dla miasta i gminy Krajanka konieczne było ustalenie harmonogramu prowadzenia zadań ekologicznych z rozbiorem na zadania krótko i długookresowe oraz mechanizmy finansowo – ekonomiczne.

Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Krajanka zawiera informacje dotyczące środowiska kulturowego gminy.

- 1) W rozdziale *Turystyka* zapisano między innymi: *”Na terenie Miasta i Gminy Krajanka znajduje się duża ilość zabytkowych budowli i stanowisk archeologicznych. Część obiektów architektury została objęta ochroną konserwatorską przez wpisanie do rejestru zabytków”*. Zaznaczono również, że *„na terenie miasta i gminy znajduje się 580 zewidencjonowanych i rozpoznanych stanowisk archeologicznych stanowiących dobro kulturyi objętych ochroną konserwatorską”*. W załączonej tabeli zestawiono najcenniejsze zabytki architektury.
- 2) W rozdziale 3.5.2. zatytułowanym *Formy ochrony przyrody* wymieniono i pokrótce opisano zabytkowe parki znajdujące się na terenie miasta Krajanki, oraz w Maryńcu.

4.9. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Obszar gminy Krajanka posiada w swoich granicach terytorialnych obszar chronionego krajobrazu. Ponadto na terenie gminy ustanowione są użytki ekologiczne i pomniki przyrody.

Użytki ekologiczne – art. 30 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody podaje definicję użytków ekologicznych: *„Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów (...), jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nie użytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin i zwierząt, w tym miejsca ich sezonowego przebywania lub rozrodu.*

W granicach gminy Krajenka, użytki ekologiczne o łącznej powierzchni 22,79 ha występują na terenie Nadleśnictwa Zdrojowa Góra. Obszary te uznano za użytki ekologiczne na podstawie rozporządzenia nr 8/96 Wojewody Piłskiego z dnia 9 grudnia 1996 roku oraz uchwały nr 14/99 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 26 lutego 1999 roku. Są to dawne łąki, pastwiska oraz bagna położone w dolinach rzek. Stanowią one ostoję wielu gatunków ptaków; stwierdzono również liczne występowanie bobra europejskiego (gatunku objętego ochroną częściową). Poprzez wyłączenie z ingerencji gospodarczej, użytki te pozostaną w stanie naturalnym przyczyniając się do wzbogacenia środowiska przyrodniczego i zachowania różnorodności biologicznej.

Obszar chronionego krajobrazu - Pojezierze Waleckie i Dolina Gwdy

Według definicji zawartej w ustawie o ochronie przyrody (art. 26) *obszar chronionego krajobrazu jest terenem chronionym ze względu na: wyróżniające się krajobrazowo tereny o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe w szczególności ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z masową turystyką i wypoczynkiem, lub istniejące albo odtwarzane korytarze ekologiczne.*

Na terenie gminy Krajenka obszar chronionego krajobrazu - **Pojezierze Waleckie i Dolina Gwdy** obejmuje fragmenty Pojezierza Krajeńskiego w rejonie jeziora Wapińskiego. Południową granicę tego obszaru wyznacza południowa granica administracyjna gminy Krajenka, północna granica przebiega w rejonie jeziora Wapińskiego, oraz miejscowości Maryniec i Skórka.

Obszar ten utworzony został na podstawie Uchwały Nr IX/56/89 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Pile z dnia 31 maja 1989 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Piłskiego Nr 11/89, poz. 95). Aktualnie status omawianego obszaru reguluje rozporządzenie Nr 5/98 Wojewody Piłskiego z dnia 15 maja 1998 roku w sprawie ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu w województwie piłskim (Dziennik Urzędowy Województwa Piłskiego Nr 13, poz. 83 z dnia 16 czerwca 1998 roku) oraz Obwieszczenie Wojewody Wielkopolskiego z dnia 24 marca 1999 roku w sprawie wykazu aktów prawa miejscowego obowiązujących na terenie województwa wielkopolskiego (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego Nr 14, poz. 246 z dnia 31 marca 1999 roku).

Krajowa sieć ekologiczna ECONET-POLSKA – została opracowana w latach 1995-1996 przez zespół Autorów jako projekt badawczy National Nature Plan (NNP) w ramach programu Europejskiego Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody. Choć sieć ECONET-Polska nie posiada umocowania prawnego, stanowi wytyczną polityki przestrzennej. Zgodnie z definicją Autorów projektu **sieć ekologiczna ECONET-POLSKA** jest wielkoprzestrzennym systemem obszarów węzłowych najlepiej zachowanych pod względem przyrodniczym i reprezentatywnych dla różnych regionów przyrodniczych kraju, wzajemnie ze sobą powiązanych korytarzami ekologicznymi, które zapewniają ciągłość więzi przyrodniczych w obrębie tego systemu.

W systemie ECONET znajdują się Lasy Waleckie (135) oraz Obszar Gwdy (5K).

System ten obejmuje ostoję o znaczeniu europejskim „Leśnik” (140), o powierzchni całkowitej 2240 ha, z czego na terenie Gminy Krajenka obejmuje powierzchnię 850 ha. Motywem wyboru tego terenu było bogactwo ptaków: bocian czarny, kania ruda oraz czapla biała.

Europejska sieć ekologiczna Natura 2000 – „Puszcza nad Gwdą” kod PLB300012

Na terenie gminy Krajenka Minister Środowiska wyznaczył obszar, który będzie wchodził w europejską sieć ekologiczną Natura 2000 „Puszcza nad Gwdą”. Jest to obszar Borów Krajeńskich.

Uchwałą Nr III/16/06 Rady Miejskiej w Krajence z dnia 22 grudnia 2006 roku zaopiniowano pozytywnie projekt obszaru specjalnej ochrony wyznaczony w ramach europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 o nazwie „Puszcza nad Gwdą” położony na terenie gminy Krajenka.

Pomniki przyrody - jedna z najstarszych form ochrony wartości przyrodniczych. Według definicji zawartej w ustawie o ochronie przyrody: *”pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-*

pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów, a w szczególności sędziwych i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych i obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, glazy narzutowe, jaskinie”

Status pomnika przyrody może nadać wojewoda (rozporządzenie) lub rada gminy (uchwała).

Na terenie gminy Krajenka znajduje się 21 pomników przyrody, z czego 3 położone są w Krajanca, dwa w Parku w Maryńcu, 2 leżą w granicach Nadleśnictwa Zdrojowa Góra oraz 14 w granicach Nadleśnictwa Złotów. Są to:

- 1) Dąb szypułkowy, znajdujący się w Krajanca przy ul. Winiary, obwód 374 cm, wysokość 24 m. Uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 6 Woj. Pil. z 31.XII.1992
  - 2) Jesion wyniosły znajdujący się w Krajanca, przy ul. Bydgoskiej, obwód 402 cm, wysokość 19,5 m. Uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 29 Woj. Pil. z 28 XI 1988 r
  - 3) Lipa drobnolistna, szt. 2, , znajdujące się w Krajanca przy ul. Szkolnej, obwód 430, 355 cm, wysokość 25 m. Uznane za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 42 Woj. Pil. z 28 XII 1986 r Dz. Urz. Nr 11a poz. 118.
  - 4) Cis pospolity znajdujący się w Parku w Maryńcu, obwód 63 cm, wysokość 12 m. Uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 32 Woj. Pil. z 29 XII 1986 r
  - 5) Dwa klony srebrzyste znajdujące się w Parku w Maryńcu, obwód na 340, 320 cm, wys. 30, 22 m. Uznane za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 32 Woj. Pil. z 29 XII 1986 r Drzewa znajdujące się w Nadleśnictwie Złotów, Leśnictwo Leśnik
  - 6) Buk zwyczajny, obwód 390 cm, wysokość 30 m, uznany za pomnik przyrody Rozporządzeniem nr 9/97 Woj. Pil. z 6 X 1997 r. Dz. Urz. Nr 31 poz. 137
  - 7) Dąb szypułkowy, obwód 610 cm, wysokość 31 m, uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 32 Woj. Pil. z 29 XII 1986 r zm. Zarz. Nr 5 z 31 XII 1992 r. Dz. Urz. 1/1
  - 8) Dąb szypułkowy, obwód 402 cm, wysokość 34 m, uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 32 Woj. Pil. z 29 XII 1986 r. Dz. Urz. WP 11 a poz. 118
  - 9) Dąb szypułkowy, obwód 376 cm, wysokość 29 m, uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 32 Woj. Pil. z 29 XII 1986 r. Dz. Urz. WP 11 a poz. 118
  - 10) Dąb szypułkowy szt. 4, obwód na 300, 320, 345, 410 cm, wysokość 25, 27, 26, 30 m, uznany za pomnik przyrody Rozporządzeniem nr 14/98 Woj. Pil. z 13 X 1998 r. Dz. Urz. Nr 32 poz. 269
  - 11) Dąb szypułkowy, obwód 380, cm, wysokość 28 m, uznany za pomnik przyrody Rozporządzeniem nr 14/98 Woj. Pil. z 13 X 1998 r. Dz. Urz. Nr 32 poz. 269
  - 12) Dąb szypułkowy 2 szt, obwód 380, 360 cm, wysokość 27, 26 m, uznany za pomnik przyrody Rozporządzeniem nr 14/98 Woj. Pil. z 13 X 1998 r. Dz. Urz. Nr 32 poz. 269
  - 13) Dąb szypułkowy 13 szt, obwód 250-440 cm, wysokość 26-29m, uznany za pomnik przyrody Rozporządzeniem nr 14/98 Woj. Pil. z 13 X 1998 r. Dz. Urz. Nr 32 poz. 269
  - 14) Wiąz szt. 4, obwód od 225-165, wysokość 23-27 m, uznany za pomnik przyrody Rozporządzeniem nr 14/98 Woj. Pil. z 13 X 1998 r. Dz. Urz. Nr 32 poz. 269
  - 15) Wiąz, obwód 385 cm, wysokość 25 m, uznany za pomnik przyrody Rozporządzeniem nr 62/94 Woj. Pil. z 14 X 1994 r. Dz. Urz. Nr 18 poz.150
  - 16) Dąb szypułkowy, obwód 385 cm, wysokość 25 m, uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 32 Woj. Pil. z 29 XII 1986 r
  - 17) Modrzew szt. 2, obwód 255, 335 cm, wysokość 32, 35 m, uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 32 Woj. Pil. z 29 XII 1986 r.
  - 18) Dąb szypułkowy szt. 2, obwód 356, 347 cm, wysokość 28 m, uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 32 Woj. Pil. z 29 XII 1986 r.
  - 19) Lipa drobnolistna, obwód 460 cm, wysokość 29 m, uznany za pomnik przyrody Decyzją nr 104/82 Woj. Pil. z 19 VIII 1982 r. Dz. Urz. WRN nr 13 poz.39
- Drzewa znajdujące się w Nadleśnictwie Zdrojowa Góra

- 1) Wiąz, obwód 650 cm, wysokość 35 m, (Leśnictwo Płociczno) uznany za pomnik przyrody Zarządzeniem nr 6 Woj. Pil. z 31 XII 1992 r
- 2) Lipa drobnolistna, obwód 370 cm, wysokość 31 m (Leśnictwo Sosnowo), uznana za pomnik przyrody Decyzją nr 67/82 Woj. Pil. z 13 V 1982 r. Dz. Urz. WRN nr 10 poz. 27

4.10. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych

- 1) respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych
- 2) wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych tj. układu urbanistycznego miasta Krajenka, układów ruralistycznych, założeń pałacowo-parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:

„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

6.1. Gminna ewidencji zabytków.

6.1.1 Gminna ewidencja zabytków nieruchomości

- 1) weryfikacja i ciągła aktualizacja gminnej ewidencji zabytków.
- 2) określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczegółowej lokalizacji z podaniem nr dziełek geodezyjnych obiektów objętych ewidencją
- 3) przekazanie sołtysom i radnym w każdym sołectwie 1 egz. opracowanych kart adresowych z terenów im podległych
- 4) systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną

- 5) rozpoznanie i wprowadzanie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów

6.1.2. Gminna ewidencja nieruchomości archeologicznych.

- 1) Z uwagi na niezrealizowanie w pełni gminnej ewidencji zabytków archeologicznych do końca 2012 r. wykonanie II etapu GEZ archeologicznych w roku 2013.
- 2) sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków
- 3) uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączane informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP
- 4) sporządzenie mapy dziedzictwa kulturowego gminy Krajenka z naniesioną lokalizacją obiektów i obszarów chronionych oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych, systematycznie uaktualnianą
- 5) wykonywanie zdjęć lotniczych stanowisk typowanych do wpisu do rejestru zabytków a także w wybranych mikroregionach na terenie gminy Krajenka, w celu oceny stanu zachowania zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych oraz poszukiwania nowych stanowisk nieujawnionych podczas badań powierzchniowych. Zdjęcia lotnicze stanowią uzupełniającą metodę wykrywania i dokumentowania stanowisk archeologicznych. Umożliwiają odkrycie szeregu nowych stanowisk a do wiedzy o znanych wnoszą wiele istotnych elementów, jak rozplanowanie stanowiska i ich stan zachowania.

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne)

- 1) sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków
- 2) określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczegółowej lokalizacji z podaniem nr działek geodezyjnych
- 3) przygotowanie wniosków o wpisanie najciekawszych obiektów do rejestru zabytków
- 4) nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami w celu utworzenia szlaku kapliczek i krzyży przydrożnych

6.1.4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych

- 1) rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy
- 2) udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz niniejszego „Programu opieki nad zabytkami gminy Krajenka na lata 2013 – 2016” na stronie internetowej Urzędu Miasta i Gminy Krajenka
- 3) zlecenie wykonania tablic informacyjnych dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków
- 4) współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów – głównie do najcenniejszego zabytku gminy jakim jest kościół parafialny p.w. św. Anny w Krajence
- 5) utworzenie na terenie miasta ścieżki dydaktycznej przedstawiającej jego historię, krajobraz i zabytki także te nie wpisane do rejestru zabytków a kształtujące jego przestrzeń i będące świadectwem jego przeszłości i oznakowanie ich tablicami informacyjnymi wykonanymi dla najciekawszych obiektów.
- 6) uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych gminy. Jedną z nich będzie „Szlak Księżnej Anny” mający upowszechnić atrakcje turystyczne w gminie Krajenka ze zwróceniem szczególnej uwagi na zabytki, stanowiska archeologiczne i miejsca istotne ze względu na wartość zarówno historyczną jak i

kulturową. Szlak ten oznakowany będzie poprzez rozstawienie tablic informacyjnych o atrakcjach turystycznych, kulturze i tradycjach regionu. Tablice te umieszczone będą na działkach gminnych w centrach miejscowości przy ważniejszych zabytkach.

- 7) ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.

6.1.5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- 1) wspieranie imprez propagujących wydarzenia historyczne, kulturowe, etnograficzne związanych z regionem
- 2) włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę
- 3) wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy i regionu
- 4) informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy, powiatu i województwa
- 5) zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie i powiecie oraz przedstawienie im obiektów zabytkowych

6.1.6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

- 1) współdziałanie z Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty
- 2) nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przy czynnym udziale Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków polegającym na sprawowaniu dyżurów w Starostwie Powiatowym w Złotowie poprzez:
  - a) rozpowszechnianie wśród nich informacji na temat zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej
  - b) zbieranie od nich informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie tych faktów w kartach adresowych obiektów
- 3) aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych
- 4) określenie zasad i możliwości udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków i figurujące w gminnej ewidencji zabytków) w ramach środków zabezpieczonych w budżecie gminy na dany rok (dotacje, ulgi podatkowe)

6.1.7. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków)

Podjęcie próby rozwiązania problemu nieczynnych cmentarzy na terenie gminy Krajenka. Ustalenie w planach zagospodarowania przestrzennego docelowych funkcji cmentarzy poprzez wyszczególnienie, które (najlepiej zachowane z licznymi nagrobkami) pozostaną cmentarzami i objęte zostaną programem rewitalizacji na miarę możliwości finansowych gminy, a które stanowiąc będą tereny zieleni urządzonej bądź pozostałości po cmentarzach z zachowaniem starodrzewia i ewentualnym zgrupowaniem pozostałości nagrobków w jednym miejscu cmentarza w formie miejsca pamięci lub lapidarium. Co do cennych zachowanych nagrobków i pozostałych elementów cmentarzy przeprowadzić inwentaryzację fotograficzną i opisową we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

6.2. Sporządzenie wykazu zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

1. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego obiektów nieujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym gminy, do których należą m.in.
  - 1) nieużytkowany kościół ewangelicki w Głubczynie;
  - 2) zespół stacji kolejowej w Krajence;
  - 3) kościół ewangelicki, ob. rzymsko – katolicki filialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Paruszcze;
  - 4) kuźnia w Podróźnej;
  - 5) kościół ewangelicki, ob. rzymsko – katolicki filialny p.w. Narodzenia NMP w Skórcie;
  - 6) dwór w Śmiardowie Krajeńskim.

2. Wytypowane do wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego stanowiska archeologiczne reprezentujące dużą wartość poznawczą:

i. .

Miejscowość	Nr stanowiska	ob. AZP	Funkcja
Krajenka	10	34-28/3	osada WŚ
Krajenka	55	34-28/19	osada WŚ
Dolnik	13	34-28/80	osada KP
Dolnik	16	34-28/83	cmentarzysko KP
Dolnik	17	34-28/84	cmentarzysko KP
Żeleznica	12	34-28/91	cmentarzysko KP
Żeleznica	13	34-28/92	cmentarzysko KP
Żeleznica	14	34-28/93	cmentarzysko KP
Rosocha	3	34-28/44	osada OWR
Rosocha	4	34-28/45	osada KŁ
Augustowo	3	34-28/71	osada N, WEB
Krajenka	22	33-28/82	osada ŚR
Krajenka	23	33-28/83	osada ŚR
Krajenka	24	33-28/84	osada ŚR

Baza stanowisk archeologicznych wytypowanych do wpisu do rejestru zabytków powinna być systematycznie aktualizowana w miarę rozpoznania archeologicznego gminy.

W przypadku każdego z podanych wyżej stanowisk konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji materiału archeologicznego na powierzchni oraz wykonanie badań weryfikacyjno – sondażowych, które pozwolą sprecyzować ich zasięg. Ostateczne decyzje związane z wyborem stanowisk archeologicznych przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy, będą mogły być podjęte po drugim etapie rozpoznania powierzchniowego w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski.

6.3. Wyznaczanie stref ochrony stanowisk archeologicznych w dokumentach planistycznych wraz z zapisem zapewniającym prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego

Wyznaczanie stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych respektowanych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy oraz wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych: „Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.

6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Krajenka

Obiektem wpisanym do rejestru zabytków stanowiącym własność gminy Krajenka jest zespół pałacowo – parkowy w Krajence przy ul. Szkolnej. Przy obiekcie przeprowadzono prace remontowo – konserwatorskie związane z wymianą pokrycia dachowego, stolarki okiennej oraz restauracją elewacji. Wszystkie prace przeprowadzono zgodnie z udzielonymi przez Kierownika Delegatury w Pile WUOZ w Poznaniu pozwoleniami i odebrane zostały bez zastrzeżeń z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej.

Budynek pałacu, obecnie siedziba Publicznego Gimnazjum im. dr Wł. Brzezińskiego w Krajence jest obiektem użytkowanym w dobrym stanie technicznym, w którym prowadzone są na bieżąco prace remontowe związane z prawidłowym utrzymaniem i funkcjonowaniem obiektu.

Park, na którym zlokalizowany jest wyżej wymieniony obiekt również znajduje się w dobrym stanie. Prowadzone są na jego terenie bieżące prace porządkowo – pielęgnacyjne, na które każdorazowo otrzymywane jest stosowne pozwolenie Kierownika Delegatury w Pile WUOZ w Poznaniu.

6.4.2. Obiekty niebędące własnością gminy Krajenka

Pozostałe obiekty wpisane do rejestru zabytków stanowią własność:

- kościoły oraz przykościelny cmentarz katolicki w Głubczynie – własność parafii rzymsko – katolickich
- zespół pałacowo – parkowy w Maryńcu – własność prywatna.

Z uwagi na fakt iż w/w obiekty nie są własnością gminy Krajenka w związku z czym gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać na sposób ich użytkowania. Natomiast działania pośrednie wynikające z ustawy jak również polityki gminy Krajenka polegają na:

- 1) prowadzeniu edukacji na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych na terenie Gminy w zakresie informacji o zasobie zabytków i krajobrazu kulturowego regionu oraz możliwościach ich ochrony
- 2) promowaniu wśród mieszkańców gminy i przybywających tu gości najcenniejszych zabytków
- 3) wspieraniu przy współudziale Urzędu Ochrony Zabytków poczynań związanych z właściwym utrzymaniem i zagospodarowaniem zabytków i ich otoczenia
- 4) określaniu przy sporządzaniu dokumentów planistycznych warunków i sposobów ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków jak również figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- 5) wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej związanej z problematyką zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych na terenie gminy Krajenka (ewidencja gminna)

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi, w tym także na mieszkańców głównie zabytkowej przestrzeni miasta Krajenka, tak by wywołać ich pożądane zachowanie prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Krajenka wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, koordynacji, społeczne oraz instrumenty kontrolne.

- **Instrumenty prawne**

- a) dokumenty wydawane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych
- b) uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zagadnień ochrony zabytków
- c) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków z terenu miasta i gminy, które powinny być objęte ochroną prawną

- **Instrumenty finansowe**

- a) dotacje
- b) subwencje
- c) dofinansowania
- d) programy uwzględniające finansowanie z funduszy Unii Europejskiej

- **Instrumenty koordynacji**

- a) strategie rozwoju gminy
- b) plany rozwoju lokalnego
- c) programy prac konserwatorskich
- d) programy ochrony środowiska
- e) studia i analizy, koncepcje
- f) plany rewitalizacji

- **Instrumenty społeczne**

- a) edukacja kulturowa
- b) informacja
- c) współpraca
- d) współdziałanie z organizacjami społecznymi

- **Instrumenty kontrolne**

1. Utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy i Miasta Krajenka Zespołu Koordynującego pracami realizującymi poszczególne zadania wynikające z ustaleń niniejszego programu. W skład zespołu wchodzi:
  - 1) Burmistrz Gminy i Miasta Krajenka – Stefan Kitela
  - 2) Sekretarz Gminy – Tomasz Ciechanowski
  - 3) Kierownik Referatu Gospodarki Komunalnej, Zamówień Publicznych i Ochrony Środowiska – Aleksandra Sawicka
  - 4) inspektor ds. ochrony zabytków, sportu i turystyki – Daniel Wiśniewski
2. Aktualizacja bazy danych ewidencji gminnej
3. Monitoring stanu środowiska kulturowego.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Miasta i Gminy Krajenka zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzono Zespół Koordynujący monitorujący „Gminny program opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Krajenka na lata 2013 – 2016” poprzez analizę stopnia jego realizacji. Monitorowanie przebiegu realizacji programu będzie ważnym elementem jego wdrażania.

9. Wewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 81, art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Rada Gminy może udzielić dotacji na ochronę i konserwację zabytków, jednakże wymagane jest ustalenie przez nią procedury postępowania w tej sprawie. Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków z budżetu Gminy i Miasta Krajenka określa: Uchwała Nr XIV/117/08 Rady Miejskiej w Krajenke z dnia 29 lutego 2008 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

10. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek dbania o stan zabytków *ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków.

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego /www.mkidn.gov.pl/ w ramach programu operacyjnego „Dziedzictwo Kulturowe” realizowane przez 6 priorytetów:
  - 1) Priorytet „Ochrona zabytków”
  - 2) Priorytet „Wspieranie działań muzealnych”
  - 3) Priorytet „Kultura ludowa”
  - 4) Priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”
  - 5) Priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych”
2. Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków /wosoz.bip-i.pl/public/ – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków
3. Samorząd Województwa Wielkopolskiego /www.bip.umww.pl/ – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych zarówno jednostkom sektora finansów publicznych jak również pozostałym jednostkom.
4. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Departament Wyznań religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Wydział Funduszu Kościelnego. /www.msw.gov.pl/ – dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt. Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów

wystroju wewnątrz. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków Funduszu Kościelnego są:

- 1) osoby prawne Kościoła Katolickiego;
- 2) osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych;
- 3) osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2005 Nr 231, poz. 1965, z późn. zm.)

Ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

Uwaga:

W/w źródła finansowania są wskazówką dla użytkowników obiektów zabytkowych i przedstawicieli władz samorządowych, w jakich instytucjach można pozyskiwać środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.